

**Regionální funkce
knihoven 2024**

Výroční zpráva

o plnění regionálních
funkcí krajských knihoven
na území ČR za rok 2024

Úvod	3	5.7	Doporučené dokumenty pro další studium	30
1 Podmínky fungování programu regionálních funkcí (RF)	4	6	Celkové hodnocení	31
1.1 Cíle regionálních funkcí knihoven	4	7	Statistický výkaz o výkonu RF v rámci České republiky	31
2 Hlavní závěry programu regionálních funkcí v roce 2024	5	7.1	Věcné plnění výkonu RF	31
2.1 Finanční zajištění výkonu RF	5	7.2	Finanční plnění výkonu RF z dotace na výkon RF	32
2.2 Personální zajištění výkonu RF	6	7.3	Financování RF z jiných zdrojů	32
2.3 Plnění výkonu regionálních funkcí	6	8	Grafy	33
3 Financování regionálních funkcí	7	8.1	Financování regionálních funkcí	33
3.1 Finanční náklady na výměnný fond (VF)	10	8.2	Podmínky fungování regionálních funkcí	35
3.2 Mzdové náklady	12	8.3	Poradenská a konzultační činnost	37
4 Podmínky fungování programu regionálních funkcí	12	8.4	Statistika knihovnických činností	39
4.1 Obsluhované knihovny	12	8.5	Vzdělávání, semináře, porady	39
4.2 Personální zajištění	13	8.6	Výměnný fond	42
4.3 Doprava v rámci výkonu regionálních funkcí	13	8.7	Cirkulační výměnné soubory	43
5 Plnění výkonu regionálních funkcí	13	8.8	Revize a aktualizace knihovního fondu	44
5.1 Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozbor	14	8.9	Nákup vlastního fondu z prostředků obcí	45
5.1.1 Metodické návštěvy	15	8.10	Zpracování knihovního fondu nakoupeného z prostředků obcí	46
5.1.2 Statistika knihovnických činností	16	8.11	Servis automatizovaného knihovního systému	47
5.2 Vzdělávání knihovníků, semináře, porady	17	9	Seznam zkratk	48
5.2.1 Podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit	20			
5.2.2 Vzdělávání metodiků pověřených knihoven	22			
5.2.3 Vzdělávání knihovníků obsluhovaných knihoven	22			
5.3 Porady	22			
5.4 Tvorba výměnných knihovních fondů (VF), jejich distribuce a cirkulace, správa, revize a aktualizace	23			
5.4.1 Budování výměnného fondu (VF)	23			
5.4.2 Cirkulace výměnného fondu	25			
5.4.3 Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů (KF)	26			
5.5 Nákup a zpracování knihovních fondů (KF) z prostředků provozovatele knihovny (obce), jejich distribuce	27			
5.5.1 Nákup knihovních fondů z prostředků obcí	27			
5.5.2 Zpracování knihovních fondů z prostředků obcí	28			
5.6 Servis automatizovaného knihovního systému (AKS)	29			

Dle zákona ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) Národní knihovna zabezpečuje celostátní koordinaci regionálních funkcí a vyhodnocuje jejich plnění. Tuto funkci naplňuje společně s krajskými knihovnami, které plní a koordinují regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji. Smlouva o přenesení regionálních funkcí na vybrané základní knihovny musí mít písemnou formu. Plnění regionálních funkcí a jeho koordinaci zajišťuje kraj z peněžních prostředků svého rozpočtu¹.

Tato zpráva je zpracována v souladu s Metodickým pokynem Ministerstva kultury ČR k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území ČR. Základním informačním zdrojem pro výroční zprávu jsou výroční zprávy a výkazy o výkonu regionálních funkcí v roce 2024 jednotlivých krajských knihoven.

¹ Knihovní zákon, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-257?text=knihovn%C3%AD+z%C3%A1kon>

1 Podmínky fungování programu regionálních funkcí (RF)

K základním pilířům rozvoje knihovnictví patří již přes dvacet let **program regionální funkce knihoven**². Regionálními funkcemi se dle § 2 písm. h) zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon³) rozumí služba zaručující všem občanům dostupnost veřejných knihovnických a informačních služeb ve všech místech České republiky, která přispívá k vyrovnaní rozdílů v kvalitě těchto služeb obyvatelům měst a malých obcí.

Regionální funkce knihoven jsou souborem podpůrných služeb, jež poskytují krajské knihovny ve spolupráci s většími městskými knihovnami v kraji, tzv. pověřenými knihovnami. Služby jsou poskytovány menším městským, a především obecním knihovnám v příslušném kraji. V počátcích podpory regionálních funkcí knihoven byly dotace na jejich výkon poskytovány centrálně Ministerstvem kultury ČR.⁴ V souladu s novelou zákona o rozpočtovém určení daní přešla odpovědnost za jejich výkon a financování od roku 2005 na kraje. Počínaje tímto rokem až do současnosti jsou dotace na výkon regionálních funkcí knihoven zajišťovány z rozpočtů krajů. Koordinace regionálních funkcí jednotlivými kraji také vyplývá z knihovního zákona.

Předmětem výkonu regionálních funkcí je systematická teoretická i praktická podpora celého systému veřejných knihoven. Vedle legislativních materiálů, jimiž jsou knihovní zákon a další návazné a související předpisy, vydává Ministerstvo kultury⁵ ve spolupráci s Knihovnickým institutem Národní knihovny ČR (KI NK) metodické pokyny, koncepce a další materiály, které blíže specifikují program regionálních funkcí a další činnosti knihoven.⁶

Program podpory výkonu regionálních funkcí knihoven je od svého počátku koordinován Národní knihovnou

ČR prostřednictvím Knihovnického institutu (Referátem pro analýzu a koordinaci VKIS). KI NK jako centrum systému knihoven vykonává koordinační, odborné, informační, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti. V jejich rámci celostátně metodicky řídí výkon RF a vyhodnocuje jeho plnění. Regionální funkce knihoven uskutečňuje ve spolupráci se Sdružením knihoven ČR (SDRUK), a to Sekcí pro regionální funkce. Sekce ve spolupráci s KI NK pořádá kromě porad celostátní seminář ve dvouletých intervalech.⁷ Stejnou měrou napomáhá výkonu RF také Svaz knihovníků a informačních pracovníků (SKIP), a to Sekce veřejných knihoven, pořádáním odborných workshopů, seminářů a dalších vzdělávacích akcí⁸.

Vlastní koordinace činností, které se vážou k výkonu regionálních funkcí, je realizována nejen poradami, ale také individuálními konzultacemi, semináři, aktivní účastí pracovníků KI NK na poradách a vzdělávacích akcích knihoven, vydáváním metodik, a v neposlední řadě i širokým spektrem informací průběžně zveřejňovaných na webové stránce Informace pro knihovny⁹.

Výkon RF na území České republiky kromě KI NK realizuje čtrnáct krajských knihoven, a to za spolupráce 86 pověřených knihoven¹⁰.

Adresář metodických oddělení krajských knihoven a knihoven pověřených výkonem regionálních funkcí je vystaven na webové stránce Informace pro knihovny, a to včetně kontaktů na jednotlivá pracoviště.¹¹

1.1 Cíle regionálních funkcí knihoven

1. Zajištění dostupnosti a rozvoje veřejných knihovnických a informačních služeb ve všech místech České republiky v souladu s celostátní koncepcí rozvoje knihoven.
2. Vyrovnaní rozdílů v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb obyvatelům měst a malých obcí s přihlédnutím k jejich specifickým.

2 ŠEDÁ, Marie. Regionální funkce knihoven – 20 let poté. In: 20. výročí knihovního zákona. Praha: Národní knihovna České republiky, 2022, 27–50. ISBN 978-80-7050-765-0.

3 Zákon 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). Dostupné z: <https://bit.ly/2APPMYN>

4 Od roku 2002 do roku 2004 včetně.

5 Dostupné z: <https://mkcr.cz>

6 Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/metodiky-a-koncepce-cs-345>

7 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/programy-podpory/regionalni-funkce-verejnych-knihoven/celostatni-seminare-regionalni-funkce-knihoven>

8 Dostupné z: <https://www.skipcr.cz/odborne-organy/sekce/sekce-verejnych-knihoven>

9 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/homepage-ipk>

10 V některých krajích funkci pověřené knihovny vykonávají i krajské knihovny s městskou funkcí, tím celkový počet pověřených knihoven dosahuje počtu 95.

11 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/programy-podpory/regionalni-funkce-verejnych-knihoven/adresar-metodickych-oddeleni-krajskych-a-poverenych-knihoven>

3. Zajištění kvality a kontinuity veřejných knihovnických a informačních služeb v návaznosti na informační potřeby uživatelů a v souladu s Metodickým pokynem Ministerstva kultury ČR k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřízovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky (dále Standard veřejných knihovnických a informačních služeb)¹².
4. Odstranění nežádoucích diferencí v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými regiony a kraji.
5. Účelná dělba práce a koordinace odborných činností v kraji.
6. Efektivní využití veřejných finančních prostředků.
7. Garance průběžné aktualizace knihovního fondu knihoven provozovaných obcemi.¹³
8. Udržení odborného standardu služeb v knihovnách regionu.
9. Garance kvalifikačního růstu pracovníků knihoven (celoživotní vzdělávání).¹⁴
4. Podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit.
5. Tvorba výměnných knihovnických fondů, jejich cirkulace a distribuce, správa, revize a aktualizace.
6. Pomoc při revizi a aktualizaci knihovnických fondů.
7. Nákup a zpracování knihovnických fondů pořízených z prostředků provozovatele knihovny (obce) a jejich distribuce.
8. Servis automatizovaného knihovního systému využívaného pro výkon regionálních funkcí.

2 Hlavní závěry programu regionálních funkcí v roce 2024

Výkon regionálních funkcí (RF) knihoven se řídí knihovním zákonem¹⁵ a Metodickým pokynem Ministerstva kultury ČR pro výkon RF¹⁷. Program podpory veřejným knihovnám nepřetržitě funguje od roku 2002. V kompetenci jednotlivých krajů je od roku 2005.

2.1 Finanční zajištění výkonu RF

Financování výkonu RF je v kompetenci jednotlivých krajů. Regionální funkce knihoven jsou finančně podporovány nejen kraji, ale také mnohými obcemi a grantovými programy Ministerstva kultury¹⁸.

Rok 2024 byl s ohledem na financování pozitivní. Celková krajská dotace byla ve výši 188 027 868 Kč. Přestože se financování RF v rámci celé ČR postupně zlepšuje, stále jsou kraje, které se musí vyrovnávat s dlouhodobým podfinancováním. Například ve Středočeském kraji a hlavním městě Praze se dotace ještě nedostala na úroveň z roku 2005, kdy byly RF předány do kompetence krajů, v Pardubickém kraji jsou těsně nad touto hranicí. To způsobuje nerovnosti v rozsahu a kvalitě služeb poskytovaných veřejným knihovnám v rámci České republiky¹⁹. Částka na jednoho obyvatele

12 Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřízovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky; dostupné z: <https://bit.ly/2UrobKE>

13 Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřízované a/nebo provozované obcemi na území České republiky. 1. vydání. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2017. 20 stran. ISBN 978-80-7050-689-9; dostupné z: [tmp29C9.tmp](https://ipk.nkp.cz/tmp29C9.tmp) (nkp.cz)

14 Koncepce celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven (2022–2027); dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/Koncepce_CZV_20212027.pdf/

15 Pokud je použit termín „knihovna“, vztahuje se toto označení na všechny knihovny evidované u MK ČR podle zákona č. 257/2001 Sb.

16 Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: Sbírka zákonů České republiky. 2001, částka 98. Dostupné také z: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provade-ci-prepisy/Zakon257.htm

17 Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky. Ministerstvo kultury České republiky [online]. Praha: MK ČR, 2019 [cit. 2020-3-18]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_rf-11474.pdf

18 Jde zejména o dotační program VISK 3, Knihovna 21. století nebo program Česká knihovna.

19 Jedním z cílů Metodického pokynu MK k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území ČR, je „vyrovnaní rozdílů v úrovni poskytování VKIS obyvatelům měst a malých obcí s přihlédnutím k jejich specifickým“ a dále „odstraňování nežádoucích diferenciací v úrovni poskytování VKIS mezi jednotlivými regiony a kraji“.

na výkon regionálních funkcí v jednotlivých krajích je velmi rozdílná, pohybuje se v rozmezí 13–29 Kč.²⁰

2.2 Personální zajištění výkonu RF

Činnost krajských a regionálních metodických center je zajišťována odbornými pracovníky (metodiky). Situace v jednotlivých krajích se výrazně liší. Zatímco v Moravskoslezském kraji je stanoven standard pracovního úvazku na jednu obsluhovanou knihovnu, v ostatních krajích tato problematika není ošetřena. Tradičně nejvyšší počet obsluhovaných knihoven na jednoho metodika je v kraji Pardubickém (53), Středočeském (35) a v Kraji Vysočina (35). V závislosti na tom jsou některé činnosti vykonávány v omezené míře.

Personální zajištění výkonu regionálních funkcí je dlouhodobým problémem. Otázkami kvalifikace a celoživotního vzdělávání pracovní pozice metodik, se zabývá Národní soustava kvalifikací, a to pod kódem 72-020-R *Samostatný knihovník metodik*²¹. V tomto standardu jsou podrobně popsány znalosti a dovednosti, které by měl knihovník na pozici metodika znát.

K velkému poklesu pracovních úvazků došlo po roce 2005 (převod RF ze státu na kraje) v kraji Středočeském, Jihočeském, Jihomoravském a v kraji hl. m. Praha. Tato personální poddimenzovanost se postupně narovnává. Vyrovnané počty si zachoval kraj Moravskoslezský, Zlínský a Královéhradecký.

Počet všech pracovníků, kteří v roce 2024 zajišťovali služby v rámci RF, činil 228,4 pracovního úvazku. To je o 41 pracovních úvazků méně než v roce 2005.

2.3 Plnění výkonu regionálních funkcí

Poradenská a konzultační činnost je velmi účinnou a důležitou která zásadně ovlivňuje úroveň a dostupnost VKIS. Z osmi standardizovaných služeb je jednou z nejvyhledávanějších. O konzultace projevují zájem nejen všechny typy základních knihoven, ale také zřizovatelé/provozovatelé knihoven. Poradenská a konzultační činnost se od roku 2020 výrazně proměnila, kromě standardně využívané telefonní a e-mailové, přibyla online komunikace prostřednictvím různých videokonferenčních nástrojů.

V roce 2024 bylo poskytnuto obsluhovaným knihovnám celkem 30 867 konzultací a metodických návštěv.

Zajištění celoživotního vzdělávání knihovníků. Jedním ze základních předpokladů, aby knihovna dobře plnila svou funkci, je kvalifikovaný knihovník. Pracovníci

knihoven musí být kvalifikovanými specialisty, kteří jsou schopni podporovat své uživatele. Všechny uvedené faktory kladou značný důraz na organizaci i náplň nejen formálního, ale i celoživotního vzdělávání zaměstnanců knihoven. Od roku 2020 se oblast vzdělávání proměnila. Je patrný přechod od akcí typu face-to-face (osobní účast) k akcím hybridním a virtuálním. Jednotlivé kraje na svých akcích vítají i účastníky z jiných krajů. Ti si vzdělávání vybírají z nabídky podle své potřeby, „atraktivnosti“ tématu i podle svých časových možností. V roce 2024 bylo v rámci regionálních funkcí realizováno 686 vzdělávacích aktivit v časové dotaci 2 452 hodin, kterých se účastnilo 8 458 účastníků. Služby vzdělávání pracovníků knihoven využilo 52 % ze všech obsluhovaných knihoven. V roce 2024 byly také vzdělávací akce pro knihovníky z části připravovány mimo dotaci z RF, a to prostřednictvím projektu „Rozvoj kompetencí: Vzdělávací aktivity pro pracovníce a pracovníky kulturního a kreativního sektoru v rámci Národního plánu obnovy – iniciativa Status umělce a umělkyně, komponenta 4.5 Rozvoj kulturního a kreativního sektoru“.

Podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit je relativně nová služba, která byla nadefinována v aktualizovaném Metodickém pokynu pro výkon RF v roce 2019²². Cílem služby je podpora transformace knihoven na informační, vzdělávací, kulturní a komunitní centra obcí. V roce 2024 bylo realizováno 222 vzdělávacích akcí na podporu vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit, kterých se účastnilo 2 596 knihovníků. Pokud jde o praktickou podporu, v roce 2024 proběhlo 713 akcí, touto službou bylo obslouženo 445 knihoven. Praktickou pomoc knihovnám nejčastěji poskytovaly knihovny Jihomoravského, Moravskoslezského a Ústeckého kraje.

Tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce. Budování VF je stěžejní služba, která je nejen velmi žádaná, ale také ekonomicky velmi výhodná. Tím, že výměnný fond cirkuluje v jednotlivých obsluhovaných knihovnách, je jeho budování a využívání efektivní. Financování je vícezdrojové, vedle hlavního zdroje z krajských dotací jsou podstatné i příspěvky obcí, které tvořily v roce 2024 9,6 % z celkových nákladů vynaložených na tuto službu.

Cirkulační výměnné soubory. Budování výměnného fondu (VF) je důležitou částí výkonu RF. V roce 2024 využilo tuto službu 86 % všech obsluhovaných knihoven. Služba je závislá na budování kvalitních VF. Velkému zájmu uživatelů v malých knihovnách se těší

i zvukové knihy, periodika s dlouhodobější aktuálností, ALBI knihy a tužky, tematické kufříky pro děti, edukační pomůcky a společenské hry.

Pomoc při revizích a aktualizacích knihovních fondů nabývá stále většího významu i s ohledem na zavádění automatizovaných knihovních systémů (AKS) v obcích (neprofesionálních²³) knihovnách. V roce 2024 byla provedena revize v 666 knihovnách, aktualizace knihovních fondů proběhla ve 483 knihovnách.

Obsluhované knihovny využívají možnosti nechat si nakoupit a odborně zpracovat své vlastní knihovní fondy. Každý rok obce průměrně ze svých rozpočtů uvolní celkem 14 000 000 Kč na nákup vlastních fondů. V roce 2024 krajské nebo pověřené knihovny nakoupily knihovní fond pro 810 knihoven a zpracovávaly vlastní knihovní fondy 1 414 knihoven.

Servis automatizovaných knihovních systémů (AKS) je dynamicky se rozvíjející služba. Hlavním důvodem je systematické zavádění AKS do malých knihoven především díky podpoře Ministerstva kultury v dotačním podprogramu VISK 3. V roce 2024 využilo tuto službu 46 % obsluhovaných knihoven. Aby služba byla i nadále ekonomicky výhodná, je nutné postupovat v jednotlivých regionech jednotně a využívat regionálních automatizovaných knihovních systémů.

3 Financování regionálních funkcí

Regionální funkce (RF) jsou zajišťovány formou dotací jednotlivých krajů krajským knihovnám. Způsob rozdělení financí obecně určuje/doporučuje Metodický pokyn MK ČR v článku 8 – **Zásady pro rozdělení finančních prostředků na výkon RF knihoven.** Praxe v jednotlivých krajských knihovnách je mnohdy odlišná, způsoby poskytování a rozdělování dotací jsou součástí jednotlivých koncepcí krajských knihoven k výkonu regionálních funkcí.

V jednotlivých krajích plní a koordinuje výkon RF vybraných základních knihoven krajská knihovna²⁴. **Povinností krajů je zajistit z finančních prostředků svých rozpočtů plnění regionálních funkcí, přičemž finanční prostředky přešly na kraje k 1. 1. 2005 novelou zákona o rozpočtovém určení daní²⁵, a to i s uvedením konkrétní výše peněžní částky pro každý kraj.** Na rozhodnutí kraje bylo, jakou finanční částku

převede na příslušnou krajskou knihovnu. Od tohoto data je zcela na krajských zastupitelstvech, jak podpoří fungování RF v kraji.

V roce 2024 byly z krajských rozpočtů poskytnuty dotace ve výši **188 mil. Kč**, to je oproti předchozímu roku navýšení o 7 mil. Kč. Téměř ve všech krajích byla dotace na výkon RF navýšena. K největšímu nárůstu došlo v Ústeckém kraji, kde se meziročně dotace na RF navýšila o 3,8 mil. Kč (rok 2022 = 9,6 mil.; rok 2023 = 13,9 mil., rok 2024 = 17,7 mil Kč). Během dvou let došlo v Ústeckém kraji o navýšení dotace o 8 mil. Kč. Ke snížení dotace ve Zlínském kraji v praxi nedošlo (v roce 2023 obdržely knihovny ve Zlínském kraji mimořádnou dotaci 2 mil. Kč na podporu komunitních a prarodinných aktivit ve spolupráci s projektem S knížkou do života/Bookstart), v konečném důsledku došlo k navýšení dotace na standardní poskytování služeb v rámci RF o 1 mil. Kč (tabulka č. 1).

→ Vývoj financování RF z krajských dotací v jednotlivých krajích v mil. Kč r. 2005, 2023, 2024

Kraj	r. 2005	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	2,9	2,5	2,6
Středočeský	19,3	17,9	19,1
Jihočeský	11,8	18,0	19,0
Plzeňský	8,6	8,8	9,5
Karlovarský	3,7	6,4	6,9
Ústecký	10,2	13,9	17,7
Liberecký	5,3	8,2	8,6
Královéhradecký	8,8	10,5	10,5
Pardubický	8,2	8,5	8,5
Vysočina	10,2	13,0	13,6
Jihomoravský	13,6	18,0	18,0
Olomoucký	9,9	14,1	14,1
Zlínský	8,6	17,3	16,3
Moravskoslezský	12,6	23,9	23,6
Celkem	133,5	181,0	188,0

Tabulka 1

23 Neprofesionální knihovna je základní knihovna provozovaná obcí s pracovním úvazkem knihovníka do 15 hodin týdně.
24 Funkci krajské knihovny plní v Jihomoravském kraji Moravská zemská knihovna v Brně, zřizovaná Ministerstvem kultury, a na území hl. m. Prahy Městská knihovna v Praze, zřizovaná hl. m. Prahou.
25 Zákon č. 1/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony. Částka 1 Sbírky zákonů 2005. str. 1–6.

→ Financování RF z krajských dotací v krajích v přepočtu na jednoho obyvatele r. 2024

Kraj	Počet obyvatel	Krajská dotace	Kč/1 obyvatele
Hl. m. Praha	1 384 732,00	2 596 107	1,9 ²⁶
Středočeský	1 455 940,00	19 140 560	13,1
Jihočeský	654 505,00	19 000 000	29,0
Plzeňský	613 374,00	9 500 000	15,5
Karlovarský	295 077,00	6 863 000	23,3
Ústecký	811 169,00	17 696 000	21,8
Liberecký	450 728,00	8 553 902	19,0
Královéhradecký	556 949,00	10 495 300	18,8
Pardubický	530 560,00	8 500 000	16,0
Vysočina	517 960,00	13 625 000	26,3
Jihomoravský	1 226 749,00	18 000 000	14,7
Olomoucký	632 864,00	14 135 000	22,3
Zlínský	580 744,00	16 323 000	28,1
Moravskoslezský	1 189 204,00	23 600 000	19,8
Ø ČR	10 900 555	188 027 868	17,2

Tabulka 2

Financování RF v krajích je stále velmi nerovnoměrné, což ovlivňuje především kvalitu poskytovaných služeb. Tabulka č. 2 ukazuje krajské dotace na výkon RF v jednotlivých krajích v přepočtu na jednoho obyvatele. Nejméně finančních prostředků mají v krajích Středočeském, Plzeňském, Pardubickém a Jihomoravském, kde se částka na jednoho obyvatele pohybuje v rozmezí 13,10–18,80 Kč. Protikladem jsou kraje jako Jihočeský, Kraj Vysočina nebo Zlínský, kde se částka na jednoho obyvatele pohybuje v rozmezí 26,30–29,00 Kč. Výhledově může být tento fakt příčinou snížení kvality a udržitelnosti některých služeb. **Pro kvalitní fungování RF je klíčové stabilní a přiměřené financování.**

→ Financování RF z krajských dotací v krajích v přepočtu na obsluhovanou knihovnu r. 2024

Kraj	Počet obsluhovaných knihoven	Krajská dotace	Kč/1 obsluhovaná k.
Hl. m. Praha	40	2 596 107	64 903
Středočeský	784	19 140 560	24 414
Jihočeský	582	19 000 000	32 646
Plzeňský	480	9 500 000	19 792
Karlovarský	117	6 863 000	58 658
Ústecký	328	17 696 000	53 951
Liberecký	205	8 553 902	41 726
Královéhradecký	378	10 495 300	27 765

26 Městská knihovna v Praze, která je pověřená výkonem RF v kraji hl. m. Praha, poskytuje služby jen 40 knihovnám. Ostatní knihovny jsou pobočkami Městské knihovny v Praze. Proto se částka na jednoho obyvatele jeví jako velmi nízká.

27 Český statistický úřad: Inflace – druhy, definice, tabulky | ČSÚ (czso.cz)

Pardubický	420	8 500 000	20 238
Vysočina	602	13 625 000	22 633
Jihomoravský	681	18 000 000	26 432
Olomoucký	470	14 135 000	30 074
Zlínský	383	16 323 000	42 619
Moravsko-slezský	382	23 600 000	61 780
Celkem	5 852	188 027 868	32 131

Tabulka 3

Tabulka č. 3 ukazuje krajské dotace na výkon RF v jednotlivých krajích v přepočtu na jednu obsluhovanou knihovnu. Nejméně finančních prostředků na jednu obsluhovanou knihovnu mají kraje Plzeňský, Středočeský a Kraj Vysočina, kde se částky na jednu obsluhovanou knihovnu pohybují mezi 19 800–24 400 Kč. Naopak nejlépe jsou na tom kraje Moravskoslezský, Karlovarský a Hlavní město Praha, kde se částky pohybují v rozmezí 58 600–64 900 Kč. Tento ukazatel je nutné posuzovat podle velikosti kraje, s tím souvisí i počet obsluhovaných knihoven.

V posledních letech byl problematický také vliv inflace na krajské dotace. Ideálním řešením je začlenit do smluvních či koncepčních materiálů klauzuli o každoročním zvyšování částky na RF v důsledku inflace a valorizace platů. Dle ČSÚ dosáhla v roce 2024 průměrná roční míra inflace 2,4 %²⁷(to je o 8,3procentního bodu méně než v roce 2023).

Rok 2024 byl s ohledem na financování pozitivní. Celková finanční dotace na výkon RF činila 204 378 567 Kč. To je ve srovnání s rokem 2023 navýšení o 7 807 308 Kč (tabulka č. 4). Kromě krajské dotace, která představuje stěžejní část, jsou v menším měřítku RF dotovány i z jiných zdrojů, především z rozpočtů krajských knihoven.

→ Celková finanční dotace krajů na výkon RF r. 2023, 2024

Finanční zdroje	r. 2023	r. 2024
Krajská dotace na RF	181 119 865	188 027 868
Jiné zdroje (vlastní)	9 145 836	10 668 548
Z jiných grantových programů kraje	6 305 558	5 682 150
Celkem	196 571 259	204 378 567

Tabulka 4

Jiné grantové programy krajů jsou určeny na různé akce. Jsme velmi rádi, že kraje podporují vzdělávací

projekt pro rodiče/rodiny a předškolní děti: **Bookstart – S knížkou do života**²⁸. Jedná se o celosvětový program podpory prečtenářské gramotnosti a čtenářství v rodinách. Díky podpoře krajů rodiče s malými dětmi obdrží prostřednictvím knihovny zdarma balíček s kvalitní dětskou knížkou a informačními materiály²⁹. Některé kraje, jako například Královéhradecký a Středočeský, finančně přispívají také na honoráře pro lektory vzdělávacích aktivit spojených s tímto projektem. Tím výrazně zkvalitňují celý projekt, který tak získává přesah i do komplexní pomoci rodičům při výchově a rozvoji dětí. V knihovnách vznikají komunity/skupiny dětí a rodičů při pravidelných společných aktivitách jejichž cílem je:

- vytvářet pozitivní vztah ke knihám a čtení, který může dítě provázet celým životem,
- podporovat rozvoj jazykových dovedností, vnímání a dětské fantazie,
- povzbuzovat rodiče, aby četli dětem od nejútlejšího věku a chápali, že existuje přímá vazba mezi čtením a vzděláváním,
- nabídnout tipy a rady pro společné čtení a orientovat rodiče v nabídce dobré literatury pro děti,
- nabídnout zajímavý program a prostor pro sdílení a rozšířit tak služby knihovny pro nejmladší děti.

Jednotlivé kraje tímto způsobem přímo oslovují rodiny a tím ovlivňují rodinnou soudržnost, mezigenerační propojení, pomáhají rodinám se specifickými potřebami a celkově podporují rodiny ve svém regionu. Do podpory této prorodinné politiky se zapojily kraje: Středočeský, Královéhradecký, Moravskoslezský, Karlovarský, Plzeňský, Zlínský, Olomoucký a Liberecký. Počty knihoven zapojených do projektu v jednotlivých krajích ukazuje tabulka č. 5.

→ Počet zapojených knihoven do Bookstart v r. 2024

Kraj	Počet zapojených knihoven
Hl. m. Praha	8
Středočeský	66
Jihočeský	34
Plzeňský	20
Karlovarský	16
Ústecký	19
Liberecký	26
Královéhradecký	73
Pardubický	20
Vysočina	21

28 Bookstart – S knížkou do života, dostupné z: <https://www.skizkoudozivota.cz/>

29 Sady S knížkou do života, dostupné z: <https://www.skizkoudozivota.cz/sady-s-knizkou-do-zivota/>

Jihomoravský	36
Olomoucký	22
Zlínský	77
Moravskoslezský	79
Celkem	517

Tabulka 5

Jihomoravský kraj podpořil již 7. ročník dotačního titulu Obecní knihovny pro obce do 3 000 obyvatel, a to ve výši 1 834 000 Kč. Ve **Středočeském kraji** byla knihovnám poskytnuta dotace 2 350 757 Kč. Z toho 2 000 000 Kč na dotační titul Základní knihovna– vybavenost (například na nákup regálů, stolků, židlí k počítačům, dataprojektorů, pláten apod.) a 350 757 Kč na podporu projektu Bookstart (tabulka č. 6).

→ Další finanční podpora knihoven z krajských rozpočtů (mimo krajskou dotaci na RF) v r. 2024

Kraj	Granty pouze knihovnám	Granty nejen knihovnám	Celkem
Hl. m. Praha	0	0	0
Středočeský	2 350 757	0	2 350 757
Jihočeský	0	200 000	200 000
Plzeňský	60 000	140 000	200 000
Karlovarský	0	0	0
Ústecký	0	0	0
Liberecký	0	0	0
Královéhradecký	0	808 409	808 409
Pardubický	0	0	0
Vysočina	0	0	0
Jihomoravský	1 834 000	0	1 834 000
Olomoucký	0	136 984	136 984
Zlínský	0	152 000	152 000
Moravskoslezský	0	0	0
Celkem	4 244 757	1 437 393	5 682 150

Tabulka 6

Důležitou skutečnost představuje praxe, kdy některé krajské knihovny dostávají peníze na výkon krajské funkce v rámci RF přímo do svého rozpočtu. Jako například v kraji Královéhradeckém, Pardubickém a Plzeňském (tabulka č. 7, Jiné zdroje). Proto se tyto finanční prostředky neobjevují v souhrnu částky z krajských dotací na výkon RF.

Finanční prostředky na výkon RF se do pověřených knihoven dostávají buď přímo z krajského úřadu (prostřednictvím smluv mezi daným krajem a pověřenými knihovnami) nebo od krajských knihoven, kterým finanční prostředky zasílá příslušný krajský úřad.

→ Všechny finanční zdroje na výkon RF za r. 2024 v jednotlivých krajích (v Kč)

Kraj	Krajská dotace	Jiné zdroje	Z jiných grantových programů kraje	Příspěvky obcí na VF	Celkem
Hl. m. Praha	2 596 107	0	0	0	2 596 107
Středočeský	19 140 560	1 180 350	2 350 757	0	22 671 667
Jihočeský	19 000 000	273 849	200 000	40 000	19 513 849
Plzeňský	9 500 000	1 870 928	200 000	312 779	11 883 707
Karlovarský	6 863 000	156 200	0	619 180	7 638 380
Ústecký	17 696 000	2 275 568	0	489 674	20 461 242
Liberecký	8 553 902	731	0	0	8 554 632
Královéhradecký	10 495 300	2 342 787	808 409	1 478 674	15 125 171
Pardubický	8 500 000	1 758 630	0	832 424	11 091 054
Vysočina	13 625 000	95 673	0	189 600	13 910 273
Jihomoravský	18 000 000	104 041	1 834 000	0	19 938 041
Olomoucký	14 135 000	227 871	136 984	235 902	14 735 757
Zlínský	16 323 000	0	152 000	0	16 475 000
Moravskoslezský	23 600 000	381 921	0	655 810	24 637 731
Celkem	188 027 868	10 668 548	5 682 150	4 854 043	209 232 610

Tabulka 7

Údaje o struktuře čerpání finančních prostředků přidělených z krajských rozpočtů na RF jsou důležitým ukazatelem, jak je dotace vynakládána. Velká pozornost je věnována částkám na platy pracovníků RF a budování výměnného fondu (VF). Od jejich výše se odvíjí i další funkčnost (kvalita) služeb RF. Ve snaze o šetrné vynakládání krajských dotací jsou stanovovány horní limity, či povinně dosažitelná procenta pro vynakládání prostředků na doplňování VF nebo na platy. Procentuální vyjádření těchto dvou stěžejních položek je sledováno již od samého počátku trvání programu RF (tabulka č. 8).

→ Struktura celkových nákladů krajské dotace na RF v % r. 2024

Kraj	Na nákup VF v %	Mzdové náklady v %	Ostatní náklady v %
Hl. m. Praha	8	59	33
Středočeský	17	51	32
Jihočeský	25	50	25
Plzeňský	30	49	21
Karlovarský	24	51	25
Ústecký	24	49	27
Liberecký	19	52	29
Královéhradecký	18	50	32
Pardubický	38	27	35
Vysočina	20	53	27
Jihomoravský	18	56	26

Olomoucký	20	46	35
Zlínský	15	50	35
Moravskoslezský	35	43	22
Ø ČR	23	49	28

Tabulka 8

3.1 Finanční náklady na výměnný fond (VF)

Finančním prostředkům vynakládaným na nákup VF je věnována velká pozornost proto, že půjčování výměnných souborů je jednou z nejvíce žádaných služeb, které RF knihovnám nabízí. Je jedním z hlavních nástrojů při plnění základních cílů RF. Mít kvalitní a aktuální knihovní fond je základem každé dobře fungující knihovny. Knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi, pro které je VF budován, tvoří základní infrastrukturu, která uživatelům zajišťuje dostupnost veřejných knihovnických a informačních služeb (VKIS).

VF je důležitou součástí knihovních fondů obsluhovaných knihoven. Tvoří podpůrnou část vlastního knihovního fondu a zpravidla zahrnuje nejnovější literaturu, která vhodně doplňuje aktuální fond nebo ho v některých případech nahrazuje³⁰. Proto je nutné jeho nepřetržité doplňování.

Nezanedbatelnou část financování nákupu VF tvoří jiné zdroje, především z prostředků obcí. Kraje by se však neměly zbavovat odpovědnosti za stav VKIS na svém území a zatěžovat obce náklady, které by měly být

30 Standard pro dobrý knihovní fond. Dostupné také z: https://ipk.nkp.cz/docs/standard-pro-dobry-knihovni-fond/at_download/file

primárně hrazeny z krajské dotace na výkon RF. Pokud by krajská dotace na výkon RF měla stoupající tendenci, mohlo by být postupně upouštěno od vícezdrojového financování RF, především na VF.

→ Financování výměnného fondu z hlediska zdrojů r. 2023, 2024

Náklady na nákup VF	r. 2023	r. 2024
Z krajských dotací	40 287 248	42 848 400
Z jiných zdrojů	1 444 153	2 939 120
Z příspěvků obcí	5 021 199	4 854 043
Celkem	46 752 600	50 641 563

Tabulka 9

V roce 2009 byla částka na budování VF z krajských dotací 39 446 042 Kč. Výrazný pokles dotací na výkon RF v letech 2010–2015 se odrazil i na nákupu VF, částka se hodně snížila (2010 = 27 504 597 Kč, 2015 = 28 185 745 Kč, 2018 = 30 381 188 Kč). Krajské a pověřené knihovny hledaly další finanční zdroje na budování VF. Inspirací jim byly fungující systémy v některých regionech, jako je Děčín, Ústí nad Orlicí nebo v Karlovarském kraji, kde obce přispívají na nákup výměnných (cirkulujících) fondů řadu let. Na nákupu VF se podílejí obce deseti krajů ČR. Nejvyšší počet přispívajících obcí je v kraji Pardubickém a Královéhradeckém (tabulka č. 10). **V roce 2024 bylo na budování VF vynaloženo celkem 50 641 563 Kč** (tabulka č. 9).

→ Počet obcí, které přispívají na nákup VF r. 2023, 2024

Kraj	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	0	0
Středočeský	92	0
Jihočeský	18	15
Plzeňský	34	36
Karlovarský	56	56
Ústecký	160	147
Liberecký	0	0
Královéhradecký	236	233
Pardubický	288	258
Vysočina	52	48
Jihomoravský	0	0
Olomoucký	31	30
Zlínský	0	0
Moravskoslezský	35	35
Celkem	1 002	858

Tabulka 10

V roce 2024 se částka na doplňování výměnného fondu z krajských dotací zvýšila oproti roku 2023 o 2 561 152 Kč na 42 848 400 Kč (tabulka č. 11).

→ Financování VF v krajích pouze z krajských dotací r. 2023, 2024 (v Kč)

Kraj	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	295 887	205 910
Středočeský	3 130 904	3 167 709
Jihočeský	4 305 708	4 745 948
Plzeňský	2 599 999	2 833 775
Karlovarský	1 486 599	1 628 506
Ústecký	3 015 138	4 223 558
Liberecký	1 000 078	1 647 529
Královéhradecký	1 793 153	1 913 569
Pardubický	3 524 929	3 205 131
Vysočina	2 310 534	2 682 285
Jihomoravský	3 612 567	3 209 824
Olomoucký	2 678 204	2 775 484
Zlínský	2 831 383	2 408 470
Moravskoslezský	7 702 166	8 200 703
Celkem	40 287 248	42 848 400

Tabulka 11

→ Financování výměnného fondu z krajských dotací v r. 2024 (v Kč)

Kraj	Celkové náklady na RF	Z toho na VF	Na nákup VF v % z celku
Hl. m. Praha	2 596 107	205 910	8
Středočeský	19 140 560	3 167 709	17
Jihočeský	19 000 000	4 745 948	25
Plzeňský	9 500 000	2 833 775	30
Karlovarský	6 863 000	1 628 506	24
Ústecký	17 696 000	4 223 558	24
Liberecký	8 553 902	1 647 529	19
Královéhradecký	10 495 300	1 913 569	18
Pardubický	8 500 000	3 205 131	38
Vysočina	13 625 000	2 682 285	20
Jihomoravský	18 000 000	3 209 824	18
Olomoucký	14 135 000	2 775 484	20
Zlínský	16 323 000	2 408 470	15
Moravskoslezský	23 600 000	8 200 703	35
Celkem	188 027 868	42 848 400	23

Tabulka 12

3.2 Mzdové náklady
Výše mzdových nákladů a na nich závislý počet pracovních úvazků zásadně ovlivňuje výkon (kvalitu) RF. Údaje o mzdových objemech je třeba posoudit zároveň s počtem pracovních úvazků, viz kapitola 4.2 Personální zajištění.

Mzdové náklady jsou nejvyšší položkou v rozpočtu na výkon regionálních funkcí. Jejich výše je závislá na počtu pracovních úvazků i velikosti obsluhovaného regionu. Od roku 2010 do roku 2014 měla mzdová složka krajské dotace na RF klesající tendenci. Od roku 2015 došlo k obratu, mzdové náklady v knihovnách stoupaly i v závislosti na valorizaci mezd, ale ne všude byly adekvátně navýšeny finance krajským a pověřeným knihovnám. V roce 2024 činily mzdové náklady 91 690 115 Kč, to je o 2 157 612 Kč více než v roce 2023 (tabulka č. 13).

→ Mzdové náklady z krajské dotace v krajích r. 2023, 2024 (v Kč)

Kraj	r. 2023	r. 2024	r. 2023/2024
Hl. m. Praha	1 779 268	1 532 515	-246 753
Středočeský	9 536 908	9 774 488	237 580
Jihočeský	9 076 423	9 435 277	358 854
Plzeňský	4 334 247	4 685 088	350 841
Karlovarský	3 314 831	3 508 706	193 875
Ústecký	7 029 103	8 729 922	1 700 819
Liberecký	4 723 126	4 411 795	-311 331
Královéhradecký	5 302 980	5 271 612	-31 368
Pardubický	2 272 185	2 317 544	45 359
Vysočina	7 103 160	7 222 526	119 366
Jihomoravský	9 620 805	10 040 471	419 666
Olomoucký	6 430 837	6 443 860	13 023
Zlínský	8 064 221	8 194 902	130 681
Moravskoslezský	10 944 410	10 121 410	-823 000
Celkem	89 532 503	91 690 115	2 157 612

Tabulka 13

4 Podmínky fungování programu regionálních funkcí

Knihovnický institut jako centrum systému knihoven vykonává koordinační, odborné, informační, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti. V jejich rámci celostátně metodicky řídí výkon RF a vyhodnocuje jejich plnění.

Tyto aktivity uskutečňuje ve spolupráci se Sdružením knihoven ČR (SDRUK), a to se Sekcí pro regionální

funkce³¹. Koordinace je realizována individuálními konzultacemi, pravidelnými poradami s metodickými pracovníky krajských knihoven, semináři, aktivní účastí pracovníků KI na seminářích a dalších vzdělávacích akcích pořádaných v rámci výkonu RF pro obsluhované knihovny a širokým spektrem informací poskytovaných na webové stránce Informace pro knihovny³². V neposlední řadě i zpracováním a zveřejněním celorepublikových výročních zpráv o výkonu RF.

Vlastní výkon RF a koordinaci na území krajů realizuje čtrnáct krajských knihoven za pomoci 86 pověřených knihoven. V některých krajích plní krajské knihovny zároveň také funkci pověřené knihovny, celkový počet pověřených knihoven tak činí 95.

4.1 Obsluhované knihovny
V České republice je podle aktuálních statistických šetření 6 035 veřejných knihoven (včetně poboček). Počet obsluhovaných knihoven v rámci RF dosáhl v roce 2024 počtu 5 852. V porovnání s rokem 2023 je to mírný pokles o 35 knihoven.

Největší pokles počtu knihoven ve srovnání s rokem 2005 můžeme sledovat v Jihočeském a Středočeském kraji, naopak mírný nárůst můžeme vidět v Hlavním městě Praze a v Kraji Vysočina. Uzavírání knihoven je zpravidla důsledkem malého využívání jejich služeb, případně nezájmu ze strany obcí (tabulka č. 14).

→ Obsluhované knihovny r. 2005, 2023, 2024

Kraj	r. 2005	r. 2023	r. 2024	r. 2005/2024
Hl. m. Praha	37	40	40	3
Středočeský	861	781	784	-77
Jihočeský	677	587	582	-95
Plzeňský	505	484	480	-25
Karlovarský	127	117	117	-10
Ústecký	306	329	328	22
Liberecký	223	210	205	-18
Královéhradecký	394	380	378	-16
Pardubický	422	420	420	-2
Vysočina	600	604	602	2
Jihomoravský	710	684	681	-29
Olomoucký	508	472	470	-38
Zlínský	394	382	383	-11
Moravskoslezský	398	397	382	-16
Celkem	6 162	5 887	5 852	-310

Tabulka 14

4.2 Personální zajištění
Počet všech pracovníků, kteří v roce 2024 zajišťovali služby v rámci RF, činil 228,4 pracovních úvazků. V meziročním srovnání jde celkově o mírné navýšení (+1,7). V dlouhodobém srovnání 11 krajů nedosahuje počtu pracovních úvazků z roku 2005, kdy RF přešly do kompetence krajů (tabulka č. 15).

→ Přehled pracovních úvazků v krajích r. 2005, 2023, 2024

Kraj	r. 2005	r. 2023	r. 2024	r. 2005/2024
Hl. m. Praha	9,00	2,51	2,51	-6,5
Středočeský	31,40	22,34	22,59	-8,8
Jihočeský	28,00	21,65	22,30	-5,7
Plzeňský	16,00	14,25	14,47	-1,5
Karlovarský	8,40	7,60	7,60	-0,8
Ústecký	22,60	14,92	18,93	-3,7
Liberecký	14,30	11,00	10,88	-3,4
Královéhradecký	17,40	17,49	16,14	-1,3
Pardubický	11,40	8,10	7,90	-3,5
Vysočina	16,50	17,00	17,00	0,5
Jihomoravský	30,00	24,12	24,09	-5,9
Olomoucký	22,00	20,18	20,22	-1,8
Zlínský	16,80	18,26	18,21	1,4
Moravskoslezský	25,60	27,29	25,59	0,0
Celkem	269,40	226,70	228,43	-41,0

Tabulka 15

Průměrný počet knihoven, které připadají na jednoho metodika, se v posledních několika letech ustálil mezi 26–27. Situace v jednotlivých krajích se ale výrazně liší (tabulka č. 16). Nejvyšší počet knihoven na 1 metodika je v kraji Pardubickém (53 knihoven), následují kraje Středočeský, Kraj Vysočina a Plzeňský. Je to důsledek drastického snižování rozpočtů v letech 2010–2014 a následném snížení počtu pracovních úvazků na výkon RF. Velký počet knihoven na jednoho metodika znamená nadměrné vytížení metodiků, kdy je ohrožena jak kvantita, tak kvalita služeb. Oproti tomu je v Moravskoslezském kraji pracovní úvazek na jednu obsluhovou knihovnu stanoven (v rámci Koncepce rozvoje VKIS v Moravskoslezském kraji) v maximální výši 0,083 (mimo lektorskou činnost)³³.

→ Počet knihoven na 1 metodika r. 2023, 2024

Kraj	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	16	16
Středočeský	35	35
Jihočeský	27	26

Plzeňský	34	33
Karlovarský	15	15
Ústecký	22	17
Liberecký	19	19
Královéhradecký	22	23
Pardubický	52	53
Vysočina	36	35
Jihomoravský	28	28
Olomoucký	23	23
Zlínský	21	21
Moravskoslezský	15	15
Ø ČR	26	26

Tabulka 16

4.3 Doprava v rámci výkonu regionálních funkcí
Regionální funkce jsou založeny na obslužnosti knihoven, a proto jsou náročné i na dopravu. Některé služby vyžadují přítomnost metodiků přímo v knihovnách. Uskutečňuje se pravidelný rozvoz souborů z VF, metodické návštěvy, podpora kulturních, kreativních a vzdělávacích aktivit atd. Proto jsou mimo standard sledovány a průběžně vyhodnocovány základní údaje spojené s dopravou, aby výsledky mohly být použity při kalkulacích finančních nákladů, s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám v regionech (vzdálenosti, dopravní obslužnost spojená s rozvozem cirkulačních souborů VF apod.).

Dopravou je zde míněno užití služebního automobilu při výkonu RF³⁴. V roce 2023 se pracovníci vykonávající služby v rámci RF (rozvoz knihovních fondů a materiálu, metodické návštěvy i v odpoledních hodinách, doprava knihovníků na vzdělávací akce v místech bez dopravního spojení hromadnou dopravou) dopravili služebním autem do 4 945 knihoven a najeli 285 475 km. V roce 2023 to bylo 5 585 knihoven a 296 313 km. V meziročním srovnání se počet navštívených knihoven snížil o 640, počet ujetých km o 10 838.

5 Plnění výkonu regionálních funkcí

Výkon regionálních funkcí se řídí Metodickým pokynem MK ČR k zajištění výkonu RF a jejich koordinaci na území ČR. Standard pro zajištění rovnoměrného výkonu RF v systému knihoven je naplňován jednotlivými druhy služeb, které mají za cíl pokrývat jednotlivé činnosti v knihovnách. Ne každá služba je žádána všemi knihovnami.

Využívanost jednotlivých služeb poskytovaných v rámci RF ilustruje tabulka č. 16. Vyjadřuje, kolik procent

31 Sdružení knihoven ČR – Sekce pro regionální funkce, dostupné z: <https://sdruk.cz/odborne-sekce/>

32 Informace pro knihovny, dostupné z: [IPK – informace pro knihovny \(nkp.cz\)](https://ipk.cz/)

33 Dostupné z: <https://www.msk.cz/assets/temata/kultura/zasady-pro-rfk.docx>

34 Není pravidlo, že každá pověřená knihovna má k dispozici služební auto, některé využívají taxislužby apod.

obsluhovaných knihoven využilo v příslušném roce konkrétní službu u své pověřené nebo krajské knihovny.

Nejčastěji poskytovanou službou je **poradenská a konzultační činnost (99 %)**. Tato služba je poskytována nejen obsluhovaným knihovnám, ale také knihovnám jiných sítí (školní knihovny, knihovny muzeí a galerií...). Dále je to **statistika knihovnických činností (97 %)**, zde je ale nutné podotknout, že tato služba vychází ze zákona o státní statistické službě (zákon č. 89/1995 Sb.).³⁵ Další často žádanou službou je **cirkulace výměnných fondů (86 %)**.

Oproti roku 2023 se zvýšil zájem o **vzdělávání**. Tuto službu v rámci RF využilo 63 % obsluhovaných knihoven (rok 2023 = 53 %). Je potřeba zmínit, že krajské knihovny nabízely vzdělávání pro knihovníky v rámci projektu „Rozvoj kompetencí: Vzdělávací aktivity pro pracovníce a pracovníky kulturního a kreativního sektoru k v rámci Národního plánu obnovy (NPO) – iniciativa Status umělce a umělkyně, komponenta, 4.5 Rozvoj kulturního a kreativního sektoru“.^{36,37,38} Celkový počet nabízených vzdělávacích aktivit v krajských knihovnách se meziročně snížil o 252 (rok 2023 = 1 824, rok 2024 = 1 572). Celkový počet účastníků vzdělávacích akcí se meziročně snížil o 4 173 osob (rok 2023= 19 776, rok 2024 = 15 603). Akce byly pořádány jak prezenčně, tak online. Možnost vzdělávání online znamená dostupnost ze všech míst, a to bez vedlejších nákladů. Poměrně nová služba (od r. 2019): **Praktická podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit** si pomalu hledá své místo ve službách poskytovaných obsluhovaným knihovnám a je nutné připomenout, že je poměrně náročná na čas metodika/pracovníka pověřené či krajské knihovny, který praktickou pomoc poskytuje. V roce 2024 ji využilo 8 % obsluhovaných knihoven (445 knihoven).

Velkým vývojem prochází služba Servis automatizovaných knihovních systémů. V roce 2009 ji využilo 13 % knihoven a každý rok zájem o tuto službu stoupá. **V roce 2024 už to bylo 46 % knihoven.** Tato skutečnost souvisí s rozšiřováním regionálních automatizovaných knihovních systémů v obecních (neprofesionálních) knihovnách.

35 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-89>

36 Dostupné z: <https://www.planobnovy.cz/>

37 Vzdělávání krajských knihoven s podporou Národního plánu obnovy, dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/akce/vzdelavani-krajskych-knihoven-s-podporou-narodniho-planu-obnovy/vzdelavani-krajskych-knihoven-s-podporou-narodniho-planu-obnovy>

38 Dostupné z: <https://www.mk.gov.cz/status-umelce-podpora-vzdelavacich-projektu-pro-umelce-a-kulturni-a-kreativni-pracovniky-cs-2948>

39 Koncepce rozvoje knihoven v ČR, dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/koncepce-rozvoje-2021-2027/koncepce-rozvoje-knihoven-2021-2027>

→ Využívání jednotlivých služeb v % r. 2023/2024

Služba	r. 2023	r. 2024
Poradenství	103 %	99 %
Statistika	97 %	97 %
Vzdělávání	53 %	63 %
Porady	37 %	35 %
Praktická podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit	5 %	8 %
Revize a aktualizace KF	19 %	20 %
Nákup KF obcí	14 %	14 %
Zpracování KF obcí	24 %	24 %
Cirkulace VF	86 %	86 %
Servis AKS	46 %	46 %

Tabulka 17

5.1 Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozbor

Cílem této služby je podpora zajištění všestranné kvality a rozvoje knihovnických a informačních služeb v obsluhovaných knihovnách. Je velmi účinnou a důležitou službou, která zásadně ovlivňuje úroveň a dostupnost veřejných knihovnických a informačních služeb (VKIS). Obsahem je poskytování odborných konzultací, rad a doporučení, včetně metodických návštěv. Nezbytná je i praktická pomoc při řešení odborných problémů, zaškolování nových knihovníků, metodická pomoc knihovnám zapojeným do soutěží (Vesnice roku, Knihovna roku apod.), konzultace ke zpracování rozvojové strategie knihovny a výročních zpráv. O konzultace žádají i zřizovatelé/provozovatelé knihoven. Je také účinným nástrojem k prosazování cílů střednědobých i dlouhodobých plánů krajských a pověřených knihoven.

Z osmi standardizovaných služeb je jednou z nejvyhledávanějších. O konzultace projevují zájem všechny typy základních knihoven. Od obecních s „dobrovolným“ knihovníkem přes profesionální až po knihovny s odborným zaměřením a mnohdy také knihovny jiných sítí (školní, muzejní atd.). Počet konzultací je i projevem nezastupitelnosti RF v regionech a projevem důvěry knihovníků a provozovatelů obsluhovaných knihoven k metodikům a jejich práci. Vedle širokého spektra běžných odborných dotazů ovlivňují výsledky i témata úkolů souvisejících s aktuálními celorepublikovými trendy a cíli (Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030)³⁹.

Poradenská a konzultační činnost se od roku 2020 výrazně proměnila, kromě standardně využívané telefonní a e-mailové, přibyla online komunikace prostřednictvím různých videokonferenčních nástrojů.

Tradičně mezi nejčastější témata konzultací patří: automatizace knihoven, statistické vykazování výkonů knihoven, příprava žádostí o dotace, podpora kulturních a komunitních akcí, modernizace interiérů knihoven a umístění knihoven, půjčování e-knih a e-audioknih, jednání se zřizovateli, vícezdrojové financování VF, webové stránky knihoven a sociální sítě.

V roce 2024 bylo uskutečněno 21 593 konzultací, to je v meziročním srovnání pokles o 578 (tabulka č. 18).

→ Počet konzultací v krajích r. 2023/2024

Kraj	r. 2023	r. 2024	r. 2023/2024
Hl. m. Praha	392	426	34
Středočeský	1 911	2 088	177
Jihočeský	2 969	3 016	47
Plzeňský	998	900	-98
Karlovarský	493	447	-46
Ústecký	1 475	1 526	51
Liberecký	821	742	-79
Královéhradecký	1 337	1 251	-86
Pardubický	2 521	2 625	104
Vysočina	1 719	1 477	-242
Jihomoravský	2 446	2 166	-280
Olomoucký	1 926	1 996	70
Zlínský	1 916	1 902	-14
Moravskoslezský	1 247	1 031	-216
Celkem	22 171	21 593	-578

Tabulka 18

V průměru na jednu obsluhovanou knihovnu šlo o **4,3 konzultace** (tabulka č. 19).

→ Počet konzultací na 1 obsluhovanou knihovnu r. 2023/2024

Kraj	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	9,8	10,7
Středočeský	2,4	2,7
Jihočeský	5,1	5,2
Plzeňský	2,1	1,9
Karlovarský	4,2	3,8
Ústecký	4,5	4,7
Liberecký	3,9	3,6
Královéhradecký	3,5	3,3

40 Příklad formuláře k zápisu metodické návštěvy, MZK Brno: <https://www.mzk.cz/en/pro-knihovny/region/metodicke-navstevy/formular-zapisu-z-metodicke-navstevy>

Pardubický	6,0	6,3
Vysočina	2,8	2,5
Jihomoravský	3,6	3,2
Olomoucký	4,1	4,2
Zlínský	5,0	5,0
Moravskoslezský	3,1	2,7
Ø ČR	4,3	4,3

Tabulka 19

5.1.1 Metodické návštěvy

Jednou z forem poradenské a konzultační služby je metodická návštěva přímo v obsluhované knihovně. Podoba formuláře zprávy o metodické návštěvě se může různit podle praxe v jednotlivých knihovnách⁴⁰. Doporučená periodicita návštěv v knihovnách je 1–2 ročně. Osobní přítomnost metodika je velmi významná pro zjištění skutečného stavu knihovny, nastavení pomoci a v neposlední řadě i pro setkání se zřizovatelem/provozovatelem knihovny. Doporučovány jsou i návštěvy realizované metodiky z krajských knihoven, především v případech, kdy dochází k jednání se zřizovatelem/provozovatelem knihovny.

V roce 2024 bylo provedeno **9 274 metodických návštěv**, to je meziroční nárůst o 223 (tabulka č. 20).

→ Metodické návštěvy v krajích r. 2023/2024

Kraj	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	41	3
Středočeský	803	882
Jihočeský	1236	1220
Plzeňský	906	880
Karlovarský	370	502
Ústecký	349	360
Liberecký	558	520
Královéhradecký	582	620
Pardubický	446	448
Vysočina	1 199	1 354
Jihomoravský	556	578
Olomoucký	858	793
Zlínský	740	686
Moravskoslezský	407	428
Celkem	9 051	9 274

Tabulka 20

Metodické návštěvy byly nejčastěji uskutečňovány v Karlovarském kraji (4,3/1 knihovna). Velmi nízký počet metodických návštěv v kraji Hl. město Praha byl následkem složité personální situace. Méně metodických návštěv bylo v krajích Středočeském, Jihomoravském,

Moravskoslezském, Pardubickém a Ústeckém (tabulka č. 21).

→ Počet metodických návštěv na 1 obsluhovanou knihovnu r. 2023/2024

Kraj	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	1,0	0,1
Středočeský	1,0	1,1
Jihočeský	2,1	2,1
Plzeňský	1,9	1,8
Karlovarský	3,2	4,3
Ústecký	1,1	1,1
Liberecký	2,7	2,5
Královéhradecký	1,5	1,6
Pardubický	1,1	1,1
Vysočina	2,0	2,2
Jihomoravský	0,8	0,8
Olomoucký	1,8	1,7
Zlínský	1,9	1,8
Moravskoslezský	1,0	1,1
Ø ČR	1,6	1,7

Tabulka 21

→ Konzultace a metodické návštěvy v krajích – výkonové ukazatele r. 2024

Kraj	Počet obsluhovaných knihoven	Konzultace/1 obsluhovaná knihovna	Met. návštěva/1 obsluhovaná knihovna
Hl. m. Praha	40	10,7	0,1
Středočeský	784	2,7	1,1
Jihočeský	582	5,2	2,1
Plzeňský	480	1,9	1,8
Karlovarský	117	3,8	4,3
Ústecký	328	4,7	1,1
Liberecký	205	3,6	2,5
Královéhradecký	378	3,3	1,6
Pardubický	420	6,3	1,1
Vysočina	602	2,5	2,2
Jihomoravský	681	3,2	0,8
Olomoucký	470	4,2	1,7
Zlínský	383	5,0	1,8
Moravskoslezský	382	2,7	1,1
Ø ČR	5 852	4,3	1,7

Tabulka 22

→ Konzultace a metodické návštěvy r. 2023/2024

Počet	r. 2023	r. 2024	r. 2023/2024
Konzultace	22 238	21 593	-645
Metodické návštěvy	9 051	9 274	223
Celkem	31 289	30 867	-422

Tabulka 23

5.1.2 Statistika knihovnických činností

Statistika knihovnických činností se provádí podle zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě⁴¹. **Krajské a pověřené knihovny poskytují metodickou a praktickou pomoc knihovnám ve svém regionu při zpracování statistických výkazů.** Pomoc zahrnuje sběr dat od obsluhovaných knihoven, kontrolu těchto dat a jejich zpracování (ukládání, shrnutí, analýzu a další vyhodnocení). Do roku 2023 krajské a pověřené knihovny vkládaly získaná data za všechny obsluhované knihovny do elektronické databáze Národního poradenského střediska pro kulturu (NIPOS)⁴².

V lednu 2025 (pro data za rok 2024) NIPOS ve spolupráci s Knihovnickým institutem Národní knihovny ČR (KI NK) spustil pilotní ročník přímého sběru dat do své elektronické databáze pro vybrané knihovny. Výběr těchto knihoven provedly příslušné pověřené knihovny. Zpravidla se jednalo o profesionální knihovny. NIPOS i KI NK si uvědomují, že tento přímý způsob odevzdávání statistických dat představuje pro obsluhované knihovny významnou změnu. Proto v listopadu 2024 proběhly dva webináře pro krajské a pověřené knihovny, kde kolegové z NIPOS podrobně vysvětlili nové funkce databáze a praktické postupy pro kontrolu dat odevzdaných obsluhovanými knihovnami. V prosinci 2024 následovaly tři instruktážní webináře pro samotné obsluhované knihovny. Záznamy z těchto webinářů a podrobné manuály jsou dostupné na webově stránce Informace pro knihovny (IPK)⁴³.

Pro neprofesionální knihovny, pro které může být vyplňování Ročního výkazu o knihovně složité, jsou k dispozici zjednodušené interní formuláře ve formátu Word. Všechny knihovny (profesionální i neprofesionální) pak mohou využít interní formulář zpracovaný ve formátu Excel, který obsahuje nápovědy a kontroly pro správné vyplnění dat. Formuláře ve formátu Excel lze snadno importovat do elektronické databáze NIPOS. Všechny formuláře jsou k dispozici na webové stránce IPK⁴⁴.

Možnost vkládat statistická data přímo chápeme jako přínos pro obsluhované i pověřené knihovny v několika

ohledech, například v menší chybovosti několikanásobným přepisováním dat, rychlejší způsobu předávání dat, menší zátěží pro metodiky pověřených knihoven. Přidanou hodnotou databáze jsou její funkce pro potřeby knihoven jako například možnost exportu dat do formátu Excel pro následnou další práci s daty nebo archiv výkazů od roku 2020.

Do sběru dat za rok 2025 by měly být zapojeny všechny profesionální knihovny. Cílem přímého sběru dat je, aby si každá knihovna (zpravodajská jednotka) odevzdávala data sama. Pověřeným knihovnám by zůstala jen kontrolní role.

Do prvního ročníku přímého elektronického sběru se zapojilo celkem 494 knihoven. Konkrétní zapojení knihoven v jednotlivých krajích ukazuje tabulka č. 24. Vysoký počet zapojených neprofesionálních knihoven vykázal Středočeský kraj. Důvodem bylo, že PK daly možnost přímého vložení statistických dat i neprofesionálním knihovnám a řada z nich hned v prvním ročníku tuto možnost využila. Některým pověřené knihovny s vyplněním dat do databáze NIPOS pomohly, některé zvládly vložit data bez pomoci. Středočeský kraj je příkladem dobré praxe, že i malé neprofesionální knihovny přechod od tištěného k elektronickému sběru statistických dat mohou bez problémů zvládnout.

→ Počet knihoven zapojených do přímého elektronického sběru statistických dat v roce 2024

Kraj	Profesionální	Neprofesionální
Hl. m. Praha	6	1
Středočeský	87	83
Jihočeský	44	0
Plzeňský	19	7
Karlovarský	15	0
Ústecký	24	0
Liberecký	17	0
Královéhradecký	40	0
Pardubický	26	1
Vysočina	28	0
Jihomoravský	45	7
Olomoucký	18	0
Zlínský	2	3
Moravskoslezský	21	0
Celkem	392	102

Tabulka 24

Téměř všechny krajské i pověřené knihovny využívají pro analýzu statistických dat svých obsluhovaných knihoven program STAT–EXCEL vytvořený SVK Hradec Králové. Další neopominutelnou výhodou tohoto programu je i jednoduché vyhodnocování plnění Standardu VKIS⁴⁵.

Neméně důležitým nástrojem při zjišťování výkonů knihoven je **Benchmarking knihoven**⁴⁶, metoda vzájemného srovnávání výkonu a činnosti knihoven, která umožňuje zjišťování nejlepších výsledků a jejich uplatnění ve vlastní činnosti knihovny. Kromě toho je také důležitou součástí hodnocení knihoven v soutěži Městská knihovna roku⁴⁷.

V roce 2024 byla pomoc se statistickým výkazem poskytnuta **5 684 knihovnám + v některých krajích i pobočkám** a jejich zřizovatelům. Zpracováno bylo celkem **5 760** statistických výkazů (tabulka č. 25).

→ Sběr statistických údajů r. 2024

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet zpracov. statistických výkazů	Počet zpracov. výkazů/1 metodik
Hl. m. Praha	40	40	16
Středočeský	784	749	33
Jihočeský	593	645	29
Plzeňský	480	574	40
Karlovarský	114	116	15
Ústecký	275	287	15
Liberecký	205	206	19
Královéhradecký	352	352	22
Pardubický	426	426	54
Vysočina	573	554	33
Jihomoravský	683	684	28
Olomoucký	470	509	25
Zlínský	389	317	17
Moravskoslezský	300	301	12
Celkem	5 684	5 760	25

Tabulka 25

5.2 Vzdělávání knihovníků, semináře, porady

Jedním ze základních předpokladů, aby knihovna dobře plnila svou funkci (úroveň služeb), je kvalifikovaný knihovník. Pracovníci knihoven musí být kvalifikovanými specialisty, kteří jsou schopni podporovat své uživatele. Uvedené faktory kladou značný důraz na organizaci i náplň nejen formálního, ale i celoživotního vzdělávání pracovníků. Odborně zdatní a kompetentní zaměstnanci jsou předpokladem pro to, aby se knihovnám dařilo

41 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-89>

42 Dostupné z: <https://statistika.nipos.cz/>

43 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/statistika-pruzkumy-dokumenty/statistiky>

44 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/statistika-pruzkumy-dokumenty/statistiky>

45 Metodický pokyn MK ČR k vymezení standardu VKIS poskytovaných knihovnami zřizovanými a/ nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR, dostupné z: <https://1url.cz/1u9WQ>

46 Dostupné z: <https://www.benchmarkingknihoven.cz/>

47 Dostupné z: <https://www.skipcr.cz/oceneni/mestska-knihovna-roku>

posilovat jejich pověst jako důvěryhodných a otevřených institucí určených všem občanům jednotlivých obcí.

Součástí kvalitní metodické práce je setkávání knihovníků na seminářích, poradách a dalších akcích. S tím souvisí celoživotní vzdělávání. Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky⁴⁸ v článku 12 stanoví: „Dalšímu odbornému vzdělávání je ročně na 1 pracovníka věnováno minimálně 48 pracovních hodin. Pracovníci s úvazkem do 15 hodin týdně absolvují další odborné vzdělávání v rozsahu nejméně 8 pracovních hodin.“

Vzdělávání poskytují krajské a pověřené knihovny formou seminářů, workshopů, přednášek, školení, porad apod. Krajské a některé větší městské knihovny jsou vybaveny vzdělávacími centry, kde jsou schopny organizovat celou řadu akcí pro obsluhované knihovny svého kraje. V menší míře pořádají vzdělávací akce také pověřené knihovny. Nabídka vzdělávání krajských a pověřených knihoven by měla reflektovat Standard VKIS a platnou koncepci rozvoje knihoven v ČR.

Vzdělávání pracovníků knihoven se uskutečňuje různými formami. Je patrný přechod od akcí typu face-to-face (osobní účast) k akcím hybridním a virtuálním. Jako pozitiva účastníci hodnotí „jednoduchost“ účasti, úsporu času i finančních prostředků a také možnost účastnit se akcí napříč celou ČR. Jistým negativním jevem je nemožnost osobního kontaktu, přímé komunikace s lektorem a s kolegy, případně časový stres (rychlost akce, návaznost příspěvků).

Oblast vzdělávání se proměňuje, jednotlivé kraje na svých akcích vítají i účastníky z jiných krajů. Ti si vzdělávání vybírají z nabídky podle své potřeby, „atraktivnosti“ tématu i podle svých časových možností. Zde je nutné ocenit zapojení knihoven do e-konferencí⁴⁹ (KNIHOVNA, REGION, VZDĚLÁVÁNÍ), kde jsou průběžně zveřejňovány aktuální informace, stejně tak jako na webové stránce SKIP – Knihovnické akce⁵⁰, kam pořádající knihovny vkládají údaje o celostátních i regionálních vzdělávacích akcích, případně na sociálních sítích pořádajících knihoven.

Z výsledků roku 2024 můžeme vysledovat, že došlo k nárůstu v počtu obslužených knihoven. To znamená, že o vzdělávání projevilo zájem více knihoven než

v předešlém roce. Počet účastníků se ale naopak snížil, a to o 4 173. To znamená, že se z knihoven, které měly zájem o vzdělávání, účastnil menší počet zaměstnanců. Snížil se počet vzdělávacích akcí i počet akcí věnovaných na podporu kulturním, komunitním a vzdělávacím aktivitám (tabulka č. 26).

→ Vzdělávání r. 2023/2024

Rok	r. 2023	r. 2024	r. 2023/2024
Počet obslužených knihoven	3 073	3 680	607
Počet všech vzdělávacích akcí	1 824	1 572	-252
Počet vzdělávacích akcí v rámci RF	751	686	-65
Počet akcí na podporu vzděl., kulturních a komunitních aktivit	273	222	-51
Počet všech účastníků	19 776	15 603	-4 173
Počet účastníků vzděl. akcí v rámci RF	8 576	8 458	-118
Počet účastníků akcí na podporu vzděl., kult. a komunitních aktivit	2 790	2 596	-194
Počet všech vyučovacích hodin	10 272	9 530	-742
Počet vyučovacích hodin v rámci RF	2 619	2 452	-167
Počet vyučovacích hodin na podporu vzděl., kult. a komunitních aktivit	788	838	51

Tabulka 26

Krajské knihovny připravují vzdělávací akce pro profesní rozvoj knihovníků nejen ve svém regionu, ale mnohdy i pro kolegy z jiných krajů díky možnosti online nástrojů. Z finančních prostředků určených na regionální funkce a také v rámci Národního plánu obnovy (NPO), který pokračuje z roku 2023, připravily širokou škálu prezenčních i online vzdělávacích akcí zaměřených na různá témata.

Konkrétní příklady těchto aktivit z několika krajů:

- Jihočeský kraj: Semináře a workshopy zaměřené na komunikaci v krizových situacích, komunikační dovednosti při práci se seniory, základy digitální bezpečnosti, rozvoj manažerských kompetencí s důrazem na spolupráci a týmovou komunikaci.
- Královéhradecký kraj: Šestidenní Základní knihovnický kurz, který poskytuje komplexní úvod do knihovnické profese.
- Středočeský kraj: Kurzy věnované tvorbě video animací, lektorským dovednostem pro práci s dětmi,

využití umělé inteligence (AI) jako efektivního pracovního nástroje, spolupráci skrze digitální technologie a dosažení rovnováhy mezi pracovním a rodinným životem.

- Karlovarský kraj: Vzdělávání v oblasti autorského práva, praktický kurz práce s grafickým nástrojem Canva, témata digitálního wellbeingu, fotografování mobilem pro prezentační účely a budování jednotného vizuálního stylu.
- Jihomoravský kraj: Rekvalifikační knihovnické kurzy pro pozice Knihovník katalogizátor a Knihovník v přímých službách, inspirační setkání Knihovníci knihovníkům, přednášky o současné americké literatuře v českých překladech, semináře k přípravě úspěšných projektů v rámci programu VISK 3 a konceptu Knihovna 21. století a workshopy zaměřené na prevenci syndromu vyhoření.
- Liberecký kraj: Jak tvořit vzdělávací lekce pro děti, akreditovaný kurz pedagogiky volného času pro knihovníky, školení práce s programem Word pro mírně pokročilé a návody k efektivnímu využívání Google Chatu.
- Zlínský kraj: Vzdělávání v oblasti digitálního marketingu (zaměřené na zvýšení výkonu webových stránek), strategického plánování a řízení kulturních organizací s důrazem na leadership a týmovou práci, manažerské a lektorské dovednosti, nástroje marketingové komunikace a tvorbu a úpravu propagačních videí.

Podrobný přehled všech vzdělávacích aktivit je k dispozici ve výročních zprávách krajských knihoven.

V roce 2024 využilo služby vzdělávání pracovníků knihoven 63 % ze všech obsluhovaných knihoven, to je meziročně o 11 % více než v roce 2023 (tabulka č. 27).

→ Vzdělávání knihovníků – % obslužených knihoven r. 2023/2024

Kraj	% obslužených knihoven r. 2023	% obslužených knihoven r. 2024
Hl. m. Praha	78 %	95 %
Středočeský	47 %	58 %
Jihočeský	45 %	45 %
Plzeňský	46 %	51 %
Karlovarský	30 %	64 %
Ústecký	112 %	223 %
Liberecký	62 %	77 %
Královéhradecký	44 %	56 %
Pardubický	45 %	47 %
Vysočina	45 %	24 %
Jihomoravský	62 %	55 %
Olomoucký	34 %	42 %
Zlínský	59 %	108 %
Moravskoslezský	54 %	46 %
Ø ČR	52 %	63 %

Tabulka 27

→ Vzdělávací akce v krajích v rámci RF r. 2023/ 2024

Kraj	Akce r. 2023	Akce r. 2024	Akce r. 2023/2024 %	Účastníci r. 2023	Účastníci r. 2024	Účastníci r. 2023/2024 %
Hl. m. Praha	98	76	78 %	140	199	142 %
Středočeský	24	23	96 %	622	496	80 %
Jihočeský	123	73	59 %	662	489	74 %
Plzeňský	54	44	81 %	490	478	98 %
Karlovarský	10	22	220 %	162	487	301 %
Ústecký	48	67	140 %	316	372	118 %
Liberecký	25	27	108 %	429	416	97 %
Královéhradecký	40	50	125 %	701	641	91 %
Pardubický	26	25	96 %	496	527	106 %
Vysočina	53	48	91 %	1 430	998	70 %
Jihomoravský	135	120	89 %	1 207	1 680	139 %
Olomoucký	33	54	164 %	519	499	96 %
Zlínský	35	26	74 %	725	646	89 %
Moravskoslezský	47	31	66 %	677	530	78 %
Ø ČR	54	49	91 %	8 576	8 458	99 %

Tabulka 28

48 Dostupné z: <https://1url.cz/1u9WQ>

49 Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/adresare-e-konference/diskusni-konference>

50 Dostupné z: <https://www.skipcr.cz/knihovnicke-akce>

Vysoký počet obslužených knihoven vykázal v roce 2023 i 2024 Ústecký kraj. Důvodem je, že řadu vzdělávacích aktivit organizují formou online, tím pádem není nutný limit počtu účastníků na jednu akci, a v rámci spolupráce knihoven umožňují přístup ke vzdělávání touto cestou i knihovníkům z jiných krajů. Vysoký zájem o vzdělávací akce Knihovny Ústeckého kraje ukazuje také na kvalitu organizovaných akcí. Téměř dvojnásobný počet vzdělávacích akcí připravili ve Zlínském kraji, je to vizitka velmi dobře fungující podpory obsluhovaných knihovnám.

Počty akcí i účastníků vzdělávání v jednotlivých krajích vykazují velké rozdíly. Při posuzování těchto dat je nutné mít na zřeteli velikost kraje a počet obsluhovaných knihoven v kraji (tabulka č. 28). V roce 2024 byly také vzdělávací akce pro knihovníky z části připravovány prostřednictvím projektu „Rozvoj kompetencí: Vzdělávací aktivity pro pracovníce a pracovníky kulturního a kreativního sektoru v rámci Národního plánu obnovy – iniciativa Status umělce a umělkyně, komponenta 4.5 Rozvoj kulturního a kreativního sektoru“, jak už bylo uvedeno výše.

→ Ukazatelé vzdělávání v krajích v rámci RF r. 2024

Kraj	Počet účastníků/1 akce	Počet vyučovacích hodin/1 akce
Hl. m. Praha	3*	4
Středočeský	22	2
Jihočeský	7	3
Plzeňský	11	3
Karlovarský	22	5
Ústecký	6	3
Liberecký	15	3
Královéhradecký	13	3
Pardubický	21	3
Vysočina	21	5
Jihomoravský	14	3
Olomoucký	9	3
Zlínský	25	6
Moravskoslezský	17	3
Ø ČR	12	4

Tabulka 29

* Městská knihovna v Praze (MKP), která je zároveň krajskou knihovnou, pořádá širokou škálu vzdělávacích akcí. Většina z nich je určena zároveň zaměstnancům MKP i knihovníkům obsluhovaných knihoven v rámci regionálních funkcí regionu Praha a je financována z rozpočtu MKP. Obsazenost jednotlivých akcí knihovníky z obsluhovaných knihoven se tak může lišit dle zájmu a dostupných kapacit.

51 Metodický pokyn MK ČR k zajištění výkonu RF (2019), dostupné z: <https://bit.ly/3dQzROO>

Z celkového počtu uspořádaných vzdělávacích akcí v krajských a pověřených knihovnách v roce 2024 bylo 44 % akcí realizováno v rámci RF, v roce 2023 to bylo 41 %. Krajské knihovny zaměřují své vzdělávací aktivity na široké spektrum typů a druhů knihoven, resp. knihovníků. Pověřené knihovny vzdělávají většinou knihovníky obecních knihoven a menších profesionalizovaných knihoven. Některé formy vzdělávání, jako například novinky v AKS, zařazují krajské i pověřené knihovny spíše do programů porad jako krátký vzdělávací blok.

5.2.1 Podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit

V Metodickém pokynu Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky⁵¹, je definována služba „Metodická podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit“. Jejím **cílem je podpora transformace knihoven na informační, vzdělávací, kulturní a komunitní centra obcí. Měla by zahrnovat metodickou i praktickou pomoc při přípravě akcí v rámci rozvoje společenského a kulturního života v obci, ukázky moderních vzdělávacích aktivit nebo prezentaci příkladů dobré praxe v pověřené knihovně.** Bezprostředně navazuje na Metodický pokyn k vymezení standardu VKIS, který se v článku 13 zabývá vzdělávacími, kulturními a komunitními aktivitami knihoven. Standard stanovuje doporučený počet akcí za rok podle velikosti (počtu obyvatel) obce, ve které knihovna působí. Vzdělávací, kulturní a další komunitní aktivity se stávají nedílnou součástí činnosti knihoven, rozvíjejí společenské a kulturní zázemí obyvatel obce a zároveň pomáhají posilovat postavení knihoven v místní komunitě. Existuje však mnoho knihoven, které z různých důvodů tyto služby nenabízí. Proto byla metodická podpora kulturních a vzdělávacích akcí zahrnuta do služeb v rámci RF. Cílem je nabídnout knihovnám pomoc při realizaci těchto aktivit.

Samotná služba je rozdělena do dvou základních částí, a to na pomoc praktickou a metodickou. Praktickou pomocí se rozumí pomoc konkrétní knihovně při organizaci konkrétní akce. Například pomoc s propagací (příprava letáků, plakátů, upozornění na akci do okolních knihoven...), poskytnutí lektora, účast metodika při realizaci akce, aj. Metodickou pomocí se rozumí například naslechy knihovníků při akcích v krajských nebo pověřených knihovnách, doporučení vhodných způsobů práce s různými sociálními i věkovými skupinami (sdílení příkladů dobré praxe), praktické semináře, vzdělávání, metodické návštěvy, konzultace.

Podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit se v rámci jednotlivých krajů v porovnání s předchozím rokem snížila o 51. Karlovarský kraj nevykázal žádné akce, naopak největší počet akcí připravili v Jihomoravském kraji. Celkově za ČR se počet účastníků vzdělávacích akcí snížil o 194 (tabulka č. 30).

→ Vzdělávací akce na podporu vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit v krajích 2023/2024

Kraj	Počet akcí r. 2023	Počet akcí r. 2024	Akce r. 2023/2024	Počet účastníků r. 2023	Počet účastníků r. 2024	Počet účastníků r. 2023/2024
Hl. m. Praha	28	2	-26	28	2	-26
Středočeský	3	1	-2	116	32	-84
Jihočeský	37	26	-11	267	218	-49
Plzeňský	17	12	-5	151	126	-25
Karlovarský	0	0	0	0	0	0
Ústecký	24	32	8	142	82	-60
Liberecký	9	8	-1	220	291	71
Královéhradecký	6	10	4	81	132	51
Pardubický	13	10	-3	325	295	-30
Vysočina	6	8	2	12	19	7
Jihomoravský	95	87	-8	706	815	109
Olomoucký	11	9	-2	277	160	-117
Zlínský	13	10	-3	286	268	-18
Moravskoslezský	11	7	-4	179	156	-23
Celkem	273	222	-51	2 790	2 596	-194

Tabulka 30

Vyučovací hodiny v rámci podpory vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit v celostátním srovnání let 2023/2024 **vzrostly o 50 hod.** (tabulka č. 31).

→ Vzdělávací akce na podporu vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit v krajích v r. 2023/2024 – počet vyučovacích hodin

Kraj	Počet vyučovacích hodin r. 2023	Počet vyučovacích hodin r. 2024	Vyučovací hodiny 2023/2024
Hl. m. Praha	97	9	-88
Středočeský	7	3	-4
Jihočeský	111	131	20
Plzeňský	44	21	-23
Karlovarský	0	0	0
Ústecký	60	156	96
Liberecký	50	65	15
Královéhradecký	26	31	5
Pardubický	63	36	-27
Vysočina	6	15	9
Jihomoravský	214	297	83
Olomoucký	47	24	-23
Zlínský	27,5	27,5	0
Moravsko-slezský	35	22	-13
Celkem	787,5	837,5	50

Tabulka 31

→ Praktická podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit r. 2024

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet akcí
Hl. m. Praha	12	18
Středočeský	9	17
Jihočeský	15	26
Plzeňský	11	8
Karlovarský	0	0
Ústecký	49	103
Liberecký	15	27
Královéhradecký	3	3
Pardubický	1	1
Vysočina	20	25
Jihomoravský	123	175
Olomoucký	69	74
Zlínský	57	100
Moravskoslezský	61	136
Celkem	445	713

Tabulka 32

První dva roky poskytování této služby (2020–2021) byly velmi poznamenány pandemií koronaviru a následnými hygienickými opatřeními. V roce 2022 to bylo 329 knihoven a 488 aktivit. V roce 2023 proběhla praktická podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit při 921 akcích, touto službou bylo obsluženo 508 knihoven. V roce 2024 počet akcí klesl o 208,

obslouženo bylo o 63 knihoven méně než v roce 2023. Praktickou pomoc obsluhovaným knihovnám nejčastěji poskytovaly v Jihomoravském, Moravskoslezském a Zlínském (tabulka č. 32).

5.2.2 Vzdělávání metodiků pověřených knihoven

Metodici PK mají možnost vzdělávat se v rámci akcí připravovaných pro knihovníky obecně, ale také na dvoudenním workshopu zaměřeném speciálně na práci metodiků v knihovnách pověřených výkonem regionálních funkcí, který od roku 2014⁵² (kromě roku 2020, kdy vládní opatření spojená s onemocněním covid-19 neumožnila seminář uskutečnit) organizuje SKIP, Sekce veřejných knihoven ve spolupráci s Knihovnickým institutem NK ČR a metodiky krajských knihoven. V roce 2024 se workshop konal v Krajské knihovně Vysočiny⁵³. O seminář je tradičně velký zájem. Program vždy reflektuje aktuální potřeby metodiků a umožňuje i neformální setkání a výměnu zkušeností.

5.2.3 Vzdělávání knihovníků obsluhovaných knihoven

Knihovníci/knihovnice z obsluhovaných knihoven mají možnost vzdělávat se v rámci akcí připravovaných pro knihovníky obecně, ale také na dvoudenním semináři zaměřeném speciálně na práci v menších knihovnách. Seminář „Knihovna v obci aneb Co venkovské knihovny umějí a mohou“ každoročně organizovaný SKIP, Sekce veřejných knihoven (od roku 2005), poskytuje účastníkům praktické ukázky konkrétních aktivit včetně metodických materiálů, díky kterým jsou snadněji přenositelné do dalších knihoven. Odborné přednášky ukazují, kam by veřejné knihovny i v menších obcích měly v následujícím období směřovat a jak by měly vypadat jejich interiéry, aby byly pro návštěvníky atraktivním místem pro trávení volného času a sebevzdělávání. Cílem semináře je vzájemné sdílení příkladů dobré praxe, načerpání nových informací z oboru knihovnictví, dozvědět se, jak vylepšit stávající služby, jak vytvořit z knihovny centrum kultury a občanského vzdělávání. V roce 2024 se seminář konal v Knihovně a Kulturním centru Chaberský Dvůr⁵⁴ (knihovně roku 2023) v obci Dolní Chabry.

5.3 Porady

Standard pro výkon RF doporučuje realizaci porad pro pověřené knihovny 2x ročně, pro profesionální i neprofesionální knihovny 1x ročně. Častá praxe v knihovnách je uskutečnění porad se vzdělávacím obsahem

(přednáškou, seminářem, exkurzí apod.). Porady jsou prostředkem koordinace, informování a vzájemné výměny názorů a poznatků (příkladů dobré praxe).

V roce 2024 bylo realizováno 321 porad, to je meziročně pokles o 13. Porady se konají zpravidla prezenční formou. Ačkoliv mají primárně vzdělávací či informační obsah, například jsou probírána aktuální témata, pravidelně vyhodnocovány statistické ukazatele, plnění standardů VKIS, podpora komunitní činnosti, zapojení do projektu Bookstart, zavádění elektronických služeb apod., je to také příležitost pro osobní setkání kolegyň a kolegů z knihoven v regionu. Dobrou praxí se staly výjezdní porady. Pro knihovny, v nichž jsou porady organizovány, je to příležitost, jak trochu více představit nejen vlastní činnost, ale i prostor. Výhodou takových setkání někdy bývá i přítomnost zřizovatele/provozovatele.

V letech 2020–2021 byly porady organizovány hlavně ve virtuálním prostoru, protože jiná možnost, jak komunikovat ve skupině, fakticky nebyla. Tato forma je v současnosti využívána méně. Knihovnice a knihovníci se chtějí potkávat a vyměňovat si zkušenosti při osobním setkání.

Stále bychom ale neměli zapomínat na to, že virtuální prostor výrazně zjednodušuje a zrychluje komunikaci. Takto organizované porady jsou nástrojem pro eliminování problému s účastí malých profesionálních knihoven, kde není zastupitelnost.

Počet účastníků na poradách se snížil o 172. Celkem se porad účastnilo 4 073 knihovníků. Průměrný počet účastníků na jednu poradou zůstává v posledních letech neměnný, a to 12–13 osob (tabulka č. 33).

→ Porady r. 2023, 2024

Rok	r. 2023	r. 2024	r. 2023/2024
Počet obslužených knihoven	2150	2039	-111
Počet porad	334	321	-13
Počet účastníků	4 245	4 073	-172
Ø počet účastníků/1 porada	13	13	0

Tabulka 33

Počty realizovaných porad v jednotlivých krajích se liší, odvíjejí se od počtu pověřených i obsluhovaných knihoven (tabulka č. 34).

→ Porady v krajích r. 2024

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet porad	Počet účastníků celkem (v kraji)	Ø počet účastníků/1 porada
Hl. m. Praha	31	3	87	29
Středočeský	244	20	383	19
Jihočeský	92	24	265	11
Plzeňský	251	29	328	11
Karlovarský	33	7	73	10
Ústecký	143	21	247	12
Liberecký	73	11	160	15
Královéhradecký	155	33	385	12
Pardubický	185	23	242	11
Vysočina	146	19	300	16
Jihomoravský	252	53	702	13
Olomoucký	168	30	275	9
Zlínský	75	25	286	11
Moravskoslezský	191	23	340	15
Celkem	2 039	321	4 073	13

Tabulka 34

Obecně mají pověřené knihovny obtíže s účastí na poradách u knihovníků obecních (neprofesionálních) knihoven. Jedním z důvodů je pravděpodobně čas konání porad v dopoledních hodinách, kdy se pracovníci malých knihoven nemohou uvolnit ze zaměstnání.

5.4 Tvorba výměnných knihovních fondů (VF), jejich distribuce a cirkulace, správa, revize a aktualizace

Poskytování výměnných souborů je velmi žádaná služba v rámci RF. Výměnné soubory tvoří podpůrnou část základních fondů obsluhovaných knihoven. Budují je krajské a pověřené knihovny. Finančně jsou zajišťovány především z krajských dotací na výkon RF. Dalším podstatným finančním zdrojem jsou, ve většině krajů, příspěvky samotných obcí (tabulka č. 8 v kapitole 3.1 Finanční náklady na výměnný fond). Vlastnictví nakoupených dokumentů je smluvně ošetřeno. Přispívají i pověřené a krajské knihovny ze svých rozpočtů.

5.4.1 Budování výměnného fondu (VF) Budování VF je stěžejní služba, která je nejen velmi využívaná, ale také ekonomicky velmi výhodná. Tím, že VF cirkuluje po knihovnách, je jeho budování a využívání efektivní. Vývoj finančního zajištění pro budování VF je popsán v kapitole 3.1 Finanční náklady na výměnný fond (tabulky č. 8–11).

Budování VF je nezbytným prostředkem ke zkvalitňování dostupnosti dokumentů a informací v nich obsažených a ke stírání rozdílů v kvalitě služeb knihoven ve městech a v malých obcích. Výměnné soubory využívají

nejen knihovny, které nemají dostatek finančních prostředků na doplňování svých vlastních fondů, ale také knihovny, které nové dokumenty pravidelně kupují, ale není pro ně hospodárné doplňovat je v takové šíři, jakou zajišťují cirkulující soubory z VF.

Tvorba VF je realizována pověřenými knihovnami, v některých krajích knihovnami krajskými (krajské knihovny s městskou funkcí). Finanční zajištění nákupu VF je kromě dotačních zdrojů krajů také z příspěvku obcí.

Krajské i pověřené knihovny dbají na kvalitu VF i uspokojení zájmu knihoven o novinky v cirkulačních souborech. Stále častěji se soustřeďují nejen na knihy, ale také na další druhy dokumentů, o které je velký zájem (časopisy, CD, audioknihy, společenské hry, tematické kufříky pro děti). VF je nedílnou součástí poskytovaných služeb v rámci RF. Díky jeho nepřetržitému doplňování mohou obsluhované knihovny nabídnout svým čtenářům široké spektrum aktuálních dokumentů, bez ohledu na výši finančních prostředků na budování vlastního fondu.

→ Budování výměnného fondu (počet dokumentů) r. 2023, 2024

Rok	r. 2023	r. 2024
Z krajské dotace na RF	152 357	160 745
Z prostředků obcí	16 695	22 414
Z jiných zdrojů	8 461	3 043
Roční přírůstek VF	179 935	188 414
Stav VF k 31.12.	3 865 096	3 870 883

Tabulka 35

V roce 2024 dosáhl stav výměnného fondu hodnoty 3 870 883 knihovních jednotek. Roční přírůstek činil 188 414 dokumentů. Největší podpora z prostředků obcí byla v kraji Moravskoslezském, Jihočeském, Ústeckém, Pardubickém a Jihomoravském (tabulka č. 36).

52 Místa konání jednotlivých ročníků: rok 2014 – Knihovna Karla Dvořáčka Vyškov, rok 2015 – Městská knihovna Děčín, rok 2016 – Městská knihovna Kutná Hora, rok 2017 – Knihovna města Olomouce, rok 2018 – Krajská vědecká knihovna v Liberci, rok 2019 – Knihovna Františka Bartoše ve Zlíně, rok 2021 – Městská knihovna Písek, rok 2022 – Moravská zemská knihovna Brno, rok 2023 – Knihovna Kutná Hora.

53 X. Workshop pro metodiky, dostupné z: <https://workshop-metodici-knihoven.webnode.cz/>

54 Knihovna v obci XX, dostupné z: <https://venkovskeknihovny5.webnode.cz/>

→ Stav VF v krajích k 31. 12. 2024, přírůstek k. j. podle původu finančních prostředků

Kraj	Stav VF	Roční přírůstek VF	Z krajské dotace	Z prostředků obcí	Z jiných zdrojů
Hl. m. Praha	14 687	555	543	0	12
Středočeský	303 752	12 697	11 755	0	927
Jihočeský	343 395	18 423	15 877	2 531	15
Plzeňský	356 934	12 528	10 380	1 292	655
Karlovarský	164 050	8 618	6 160	2 438	0
Ústecký	258 579	17 569	15 222	2 233	131
Liberecký	113 690	6 714	6 680	0	34
Královéhradecký	352 318	13 842	7 611	6 121	110
Pardubický	542 190	16 104	12 479	3 340	285
Vysočina	346 898	10 221	9 598	623	0
Jihomoravský	283 799	14 181	13 562	0	619
Olomoucký	216 604	11 995	9 015	849	138
Zlínský	174 753	9 103	9 103	0	0
Moravskoslezský	399 234	35 864	32 760	2 987	117
Celkem	3 870 883	188 414	160 745	22 414	3 043

Tabulka 36

Počty obcí zapojených do podpory nákupu VF jsou rozdílné (viz tabulka č. 37).

→ Počet obcí, které přispívají na nákup VF r. 2023, 2024

Kraj	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	0	0
Středočeský	92	0
Jihočeský	18	15
Plzeňský	34	36
Karlovarský	56	56
Ústecký	160	147
Liberecký	0	0
Královéhradecký	236	233
Pardubický	288	258
Vysočina	52	48
Jihomoravský	0	0
Olomoucký	31	30
Zlínský	0	0
Moravskoslezský	35	35
Celkem	1 002	858

Tabulka 37

→ Přírůstek VF (v k. j.) v krajích z hlavního finančního zdroje – krajské dotace r. 2023, 2024

Kraj	r. 2023	r. 2024	r.2023/2024
Hl. m. Praha	986	543	-443
Středočeský	11 507	11 755	248
Jihočeský	16 093	15 877	-216
Plzeňský	9 598	10 380	782
Karlovarský	4 907	6 160	1 253
Ústecký	11 226	15 222	3 996
Liberecký	4 116	6 680	2 564
Královéhradecký	6 858	7 611	753
Pardubický	12 499	12 479	-20
Vysočina	8 722	9 598	876
Jihomoravský	14 488	13 562	-926
Olomoucký	10 986	9 015	-1 971
Zlínský	10 384	9 103	-1 281
Moravskoslezský	29 987	32 760	2 773
Celkem	152 357	160 745	8 388

Tabulka 38

Součástí péče o VF tvoří jeho aktualizace, revize i ochrana. Průběžně jsou vyřazovány dokumenty opotřebované, poškozené, neaktuální, nadbytečné duplikáty nebo multiplikáty. V této oblasti knihovny využívají Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi na

území České republiky⁵⁵, který byl vydán v roce 2017 pod č. j. 53667/2017. Více v kapitole 5.4.3 Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů (KF).

5.4.2 Cirkulace výměnného fondu

Doporučovaná periodicitu výměny cirkulačních fondů je stanovena 2x ročně, kdy by do obsluhované knihovny mělo být dodáno minimálně 60 svazků (roční minimum 120 svazků/1 obsluhovaná knihovna). Využívanost této služby ukazuje tabulka č. 39.

→ Cirkulační soubory r. 2023, 2024

	r. 2023	r. 2024
% obslužených knihoven	87 %	86 %
Počet obslužených knihoven	5 059	5 044
Počet souborů	19 832	19 910
Počet k. j. v souborech	1 193 638	1 186 372
Počet souborů/1 knihovna	4	4
Počet k. j./1 soubor	60	60

Tabulka 39

Ve spolupráci s pověřenými knihovnami mají v mnoha místech obsluhované knihovny možnost ovlivnit skladbu knih v cirkulačních souborech, ať už vlastními návrhy a požadavky, nebo výběrem knih do souborů. Prostřednictvím automatizovaného knihovního systému nebo osobní návštěvou v pověřené knihovně si mohou rezervovat knihy žádané v jejich knihovně. Pověřené knihovny působící v příhraničních oblastech nakupují do VF i cizojazyčnou literaturu (např. region Karviná).

→ Cirkulační soubory podle krajů r. 2024

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet exped. souborů	Počet k. j. v souborech	Ø počet k. j./1 obslužená knihovna	Ø počet k. j./soubor	Ø počet souborů/1 obslužená knihovna
Hl. m. Praha	22	48	5 162	235	108	2
Středočeský	682	2 084	122 788	180	59	3
Jihočeský	521	1 519	112 903	217	74	3
Plzeňský	449	1 274	87 960	196	69	3
Karlovarský	84	430	20 268	241	47	5
Ústecký	257	1 501	101 789	396	68	6
Liberecký	172	676	33 274	193	49	4
Královéhradecký	302	1 398	85 217	282	61	5
Pardubický	364	1 095	75 588	208	69	3
Vysočina	537	1 601	101 692	189	64	3
Jihomoravský	565	2 358	155 094	275	66	4
Olomoucký	392	2 257	101 101	258	45	6
Zlínský	329	1 147	80 591	245	70	3
Moravskoslezský	368	2 522	102 945	280	41	7
Celkem	5 044	19 910	1 186 372	235	60	4

Tabulka 41

55 Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/metodiky-a-koncepce-cs-345>

Velkému zájmu uživatelů v malých knihovnách se těší i zvukové knihy, periodika s dlouhodobější aktuálností, ALBI knihy a tužky, tematické kufříky pro děti, edukační knihy a společenské hry. Tato pestrost ve skladbě cirkulačních souborů výrazným způsobem napomáhá ke zkvalitnění služeb zejména obecních (neprofesionálních) knihoven. **Cirkulační soubory v roce 2024 využilo 86 % všech obsluhovaných knihoven** (tabulka č. 40).

→ Cirkulační soubory – % obslužených knihoven v krajích r. 2023, 2024

Kraj	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	65 %	55 %
Středočeský	85 %	87 %
Jihočeský	89 %	90 %
Plzeňský	94 %	94 %
Karlovarský	71 %	72 %
Ústecký	78 %	78 %
Liberecký	84 %	84 %
Královéhradecký	77 %	80 %
Pardubický	89 %	87 %
Vysočina	85 %	89 %
Jihomoravský	85 %	83 %
Olomoucký	85 %	83 %
Zlínský	88 %	86 %
Moravskoslezský	93 %	96 %
Celkem	86 %	86 %

Tabulka 40

V roce 2024 bylo touto službou obslouženo **5 044 knihoven**, které obdržely **19 910 souborů knih (celkem bylo rozvezeno do knihoven 1 186 372** knihovních jednotek). Průměrné počty knih v souboru činily **60 svazků** (tabulka č. 41).

5.4.3 Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů (KF)
Povinnost pravidelného provádění revizí knihovních fondů je dána knihovním zákonem (zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb⁵⁶) a prováděcí vyhláškou č. 88/2002 Sb.⁵⁷ Periodicita revizí je stanovena podle velikosti knihovního fondu. V obsluhovaných knihovnách jde o pětiletý cyklus.

Pomocí při revizi a aktualizaci knihovních fondů v obsluhovaných knihovnách se rozumí pomoc při fyzické revizi, obsahové prověrce, dohledávkách, opravách (poškození nebo nové přebalení knih), aktualizaci knihovního katalogu a dalších evidencí, zpracování protokolů o výsledku revize. Služba je poskytována primárně neprofesionálním knihovnám a knihovnám s pracovním úvazkem nejvýše 1,0, případně dalším knihovnám, které o tuto službu požádají.

Pomoc při revizi knihovního fondu probíhá obvykle podle plánu, který sestavuje pověřená knihovna na základě komunikace se zřizovatelem/provozovatelem knihovny nebo s obsluhovanou knihovnou.

→ Pomoc při revizi a aktualizaci v krajích v r. 2024

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet revidovaných knihoven	% revid. knihoven/ obslužené	Počet aktualizovaných knihoven	% aktual. knihoven/ obslužené
Hl. m. Praha	6	6	100 %	6	100 %
Středočeský	86	45	52 %	41	48 %
Jihočeský	115	61	53 %	54	47 %
Plzeňský	21	17	81 %	4	19 %
Karlovarský	64	14	22 %	50	78 %
Ústecký	55	26	47 %	29	53 %
Liberecký	20	16	80 %	4	20 %
Královéhradecký	81	55	68 %	26	32 %
Pardubický	72	43	60 %	29	40 %
Vysočina	64	59	92 %	5	8 %
Jihomoravský	151	118	78 %	33	22 %
Olomoucký	163	91	56 %	72	44 %
Zlínský	132	54	41 %	78	59 %
Moravskoslezský	119	61	51 %	58	49 %
Celkem	1 149	666	58 %	483	42 %

Tabulka 43

56 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-257>

57 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-88>

Aktualizace KF je časově i odborně náročná činnost, která by v knihovnách měla probíhat v pravidelných cyklech (doporučený cyklus jsou dva roky). Důkladná aktualizace probíhá obvykle před prováděním revizí KF.

→ Počty revizí a aktualizací v knihovnách v roce 2024

Počet revidovaných knihoven	666
Počet revidovaných k. j.	1 999 054
Ø Počet revid. k. j. / 1 revid. knihovna	3 002
Počet aktualizovaných knihoven	483
Počet aktualizovaných k. j.	1 148 710
Ø Počet aktualizovaných k. j./1 aktual. knihovna	2 378

Tabulka 42

Revize a aktualizace fondu nepatří ke každoročně prováděným činnostem ve všech knihovnách, proto i jednotlivé hodnoty v různých letech mohou vykazovat odlišné charakteristiky. V roce 2024 byla provedena **revize v 666 knihovnách**, revizí prošlo **1 999 054 knihovních jednotek**. Aktualizace fondů proběhla ve **483 knihovnách**, aktualizací prošlo **1 148 710 knihovních jednotek** a průměrně bylo aktualizováno **2 378 k. j. v jedné obslužené knihovně** (tabulka č. 42).

V roce 2024 využilo službu pomoci při revizi a aktualizaci KF 1 149 knihoven, to je 19,6 % ze všech obsluhovaných knihoven.

Počet zrevidovaných a aktualizovaných knihovních jednotek na jednu revidovanou nebo aktualizovanou knihovnu v jednotlivých krajích v roce 2024 vyjadřuje objem těchto činností (čím vyšší počet zkontrolovaných svazků, tím větší objem práce metodika) (tabulka č. 44–45). Obsluhované knihovny a jejich provozovatelé mají o službu trvalý zájem. Podle zvyšujícího se zájmu předpokládáme, že bude i nadále nepostradatelnou součástí RF. Ve stále větší míře jsou revize prováděny pomocí automatizovaných knihovních systémů, čímž se značně zkrátí časové nároky na tuto službu i případná chybovost při provádění revize. Přitom jejím obsahem není pouhá pomoc zřizovatelům knihoven se správou majetku, ale také pomoc při aktualizaci a průběžné péči o kvalitu KF, jeho obsahu a struktury.

→ Ø Počet revidovaných k. j./1 revidovaná knihovna r. 2023/2024

Ø Počet revidovaných k. j./1 revid. knihovna	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	10 565	20 424
Středočeský	2 973	1 878
Jihočeský	1 839	1 355
Plzeňský	6 486	4 738
Karlovarský	2 616	2 042
Ústecký	2 168	2 396
Liberecký	3 238	3 292
Královéhradecký	1 650	971
Pardubický	2 043	1 558
Vysočina	2 474	3 814
Jihomoravský	3 366	3 893
Olomoucký	2 230	2 324
Zlínský	3 161	3 168
Moravskoslezský	4 245	4 884
Ø ČR	3 504	4 053

Tabulka 44

→ Ø Počet aktualizovaných k. j./1 aktualizovaná knihovna r. 2024

Ø Počet aktualizovaných k. j./1 aktual. knihovna	r. 2024
Hl. m. Praha	20 424
Středočeský	1 261
Jihočeský	1 321
Plzeňský	0
Karlovarský	279
Ústecký	1 858
Liberecký	13 997

Královéhradecký	2 598
Pardubický	2 482
Vysočina	3 120
Jihomoravský	3 273
Olomoucký	1 680
Zlínský	3 041
Moravskoslezský	2 409
Ø ČR	4 125

Tabulka 45

5.5 Nákup a zpracování knihovních fondů (KF) z prostředků provozovatele knihovny (obce), jejich distribuce
K zajištění kvalitní akvizice a zpracování vlastních knihovních fondů mohou knihovny využít služby pověřené nebo krajské knihovny (podle praxe v krajích a na základě smluv). Ty provedou odborný výběr knih a/ nebo tyto knihy odborně zpracují. Při nákupu pro více knihoven mohou využít množstevních slev nebo slev, které mají smlouveny se svým distributorem. Společný nákup, který realizuje pověřená nebo krajská knihovna za finanční prostředky poskytnuté obcemi, má několik předností. Kromě koordinace odborných činností a účelné dělby práce je to především hospodárnost, odbornost výběru a následné odborné zpracování. **Cílem této služby je, aby obsluhované knihovny měly vlastní, kvalitní a aktuální knihovní fond, který mohou obohacovat o knihy z výměnných cirkulačních souborů.** Obce tak vyjadřují svou odpovědnost za úroveň knihovnických a informačních služeb občanům a zájem o to, aby služby byly co nejkvalitnější.

5.5.1 Nákup knihovních fondů z prostředků obcí
Z porovnání let 2023 a 2024 vyplývá, že v roce 2024 bylo na nákup knihovního fondu vynaloženo o **453 368 Kč méně než v předchozím roce**, a tuto službu využilo o 9 knihoven méně (810 knihoven = 14 % ze všech obsluhovaných knihoven). Celkově bylo z prostředků obcí v roce 2024 nakoupeno do vlastních fondů knihoven prostřednictvím krajských a pověřených knihoven 64 470 knihovních jednotek, to je o 289 více než v roce předchozím (tabulka č. 46).

→ Nákup KF z prostředků obcí do vlastních KF r. 2023/2024

Nákup KF z prostředků obcí	r. 2023	r. 2024
Počet obslužených knihoven	819	810
Počet knihovních jednotek	64 181	64 470
Částka na nákup KF	14 506 372	14 053 004

Tabulka 46

→ Nákup vlastních KF z prostředků obcí v krajích r. 2024

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet koupených k. j.	Počet koupených k. j./1 obslužená knihovna	Počet obsluhovaných knihoven	% obslužených knihoven z počtu obsluhovaných	Finanční prostředky na nákup KF z prostředků obcí (v Kč)
Hl. m. Praha	0	0	0	40	0 %	0
Středočeský	0	0	0	784	0 %	0
Jihočeský	62	1 772	29	582	11 %	440 266
Plzeňský	3	4	1	480	1 %	
Karlovarský	15	880	59	117	13 %	318 063
Ústecký	47	5 062	108	328	14 %	1 264 434
Liberecký	88	5 702	65	205	43 %	1 365 580
Královéhradecký	0	0	0	378	0 %	
Pardubický	0	0	0	420	0 %	0
Vysočina	13	462	36	602	2 %	0
Jihomoravský	178	10 951	62	681	26 %	2 277 263
Olomoucký	164	7 756	47	470	35 %	1 942 397
Zlínský	128	10 564	83	383	33 %	1 758 256
Moravskoslezský	112	21 317	190	382	29 %	4 712 406
Celkem	810	64 470	80	5 852	14 %	14 078 665

Tabulka 47

Službu „nákup knihovních fondů z prostředků obce“ nevyužívají knihovny v krajích Středočeském, Královéhradeckém, Pardubickém a v Hlavním městě Praze. Nejvíce je tato služba rozšířena v kraji Moravskoslezském, Libereckém, Jihomoravském a Zlínském (tabulka č. 47).

→ Počet knihoven v krajích, které nakupují stálý KF prostřednictvím KK a PK r. 2023/2024

Kraj	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	0	0
Středočeský	0	0
Jihočeský	54	62
Plzeňský	1	3
Karlovarský	15	15
Ústecký	49	47
Liberecký	121	88
Královéhradecký	0	0
Pardubický	0	0
Vysočina	13	13
Jihomoravský	186	178
Olomoucký	148	164
Zlínský	122	128
Moravskoslezský	110	112
Celkem	819	810

Tabulka 48

5.5.2 Zpracování knihovních fondů z prostředků obcí

Služba zpracování knihovních fondů z prostředků obcí souvisí s nákupem KF z prostředků zřizovatele, ale může být a v mnoha případech je poskytována bez návaznosti na nákup knihovního fondu. Řada knihoven volí možnost samostatného nákupu, jen odborné zpracování zajišťuje pověřená knihovna. Regiony, které vykazují vysoký zájem knihoven (resp. obcí) o zpracování svých KF, mají dlouholetou tradici ve společně doplňovaných knihovních fondech. Pověřené a krajské knihovny často nakupují a zpracovávají KF nejen pro nejmenší obecní knihovny, ale i pro knihovny profesionální. V některých případech se způsob příspěvků obcí na nákup a zpracování vlastního KF vyvinul po transformaci okresních knihoven jako operativní řešení nové situace. Spokojenost obcí se službou přispěla k jejímu zachování.

I v této oblasti, stejně jako v nákupu KF do vlastních fondů knihoven, je v celostátním měřítku zaznamenána určitá rozkolísanost. Je tedy zřejmé, že nákup a následné zpracování velmi často závisí na tradici, momentálním stavu financí obce a zájmu o financování knihovny, kterou zřizují a provozují.

V roce 2024 krajské nebo pověřené knihovny zpracovaly pro 1 414 knihoven 130 780 knihovních jednotek (r. 2023 = 1 425/126 838 k. j.). Podrobnější informace z jednotlivých krajů ukazuje tabulka č. 49.

O zpracování vlastního KF mělo vždy zájem více knihoven než o jeho společný nákup.

→ Počet obslužených knihoven a zpracovaných k.j. v krajích v roce 2024

Kraj	Počet obslužených knihoven	% obslužených knihoven z obsluhovaných	Počet zpracovaných k. j.	Počet zprac. k. j./obslužená knihovna
Hl. m. Praha	0	0 %	0	0
Středočeský	54	7 %	10 298	191
Jihočeský	123	21 %	4 392	36
Plzeňský	7	1 %	1 152	165
Karlovarský	15	13 %	880	59
Ústecký	104	32 %	9 351	90
Liberecký	99	48 %	6 754	68
Královéhradecký	40	11 %	1 279	32
Pardubický	38	9 %	3 819	101
Vysočina	64	11 %	2 679	42
Jihomoravský	249	37 %	21 124	85
Olomoucký	214	46 %	13 082	61
Zlínský	253	66 %	26 271	104
Moravskoslezský	154	40 %	29 699	193
Celkem	1 414	24 %	130 780	92

Tabulka 49

5.6 Servis automatizovaného knihovního systému (AKS)

Zajištěním servisu automatizovaného knihovního systému (AKS) se rozumí zajištění servisních služeb pro obsluhované knihovny kraje v částech AKS, které jsou využívány k plnění RF (katalogizace, revize KF a automatizované agendy cirkulačních výměnných souborů včetně provozu regionálního automatizovaného systému RAKS), zaškolení pracovníků při práci s příslušnými moduly, metodická a praktická pomoc při zavádění RAKS, roční údržba, případně upgrade.

Rozsah poskytování této služby je v jednotlivých krajích různý a je závislý na dohodě a spolupráci s pověřenou knihovnou. Obsahem služby jsou zásahy související s aktualizací, instalací, drobnými úpravami a opravami AKS. Zásahy mohou provádět servisní pracovníci nebo správci sítí knihoven, jednodušší zásahy případně i metodičti pracovníci.

Tyto činnosti může hradit pověřená nebo krajská knihovna z prostředků na regionální funkce (v souladu s pravidly a podmínkami kraje, na základě smluvního ujednání). Nezapočítávají se metodické aktivity, např. ukládání dat, export, zaškolování knihovníka, zálohování dat apod.; jsou součástí poradenské a konzultační služby.

→ Servis automatizovaných knihovních systémů (AKS) r. 2023/2024

Počet	r. 2023	r. 2024
Knihovny, pro které PK zajišťují podporu AKS	2 685	2 704
Akce, zásahy	4 032	3 759

Tabulka 50

V posledních letech se ve velké míře zavádí AKS i do obecních (neprofesionálních) knihoven. AKS umožňují nejen elektronickou evidenci knihovních dokumentů, ale také vytvoření čtenářského konta, přístup veřejnosti do elektronického katalogu knihovny na internetu (OPAC) nebo možnost využívání elektronických služeb jako je půjčování e-knih a e-audioknih. **AKS významně zlepšují dostupnost knihovny pro veřejnost i kvalitu jejích služeb.**

Obecní (neprofesionální) knihovny by měly být automatizovány prostřednictvím regionálních automatizovaných knihovních systémů (RAKS), které provozují pověřené knihovny⁵⁸. V některých regionech tyto systémy nefungují a malé knihovny musí kupovat samostatný automatizovaný systém, což je mimořádně finančně nákladné.

58 Doporučuje se využívat dotační program VISK 3 pro automatizaci obsluhovaných knihoven. Viz <https://visk.nkp.cz/visk-3-informacni-centra-verejnych-knihoven-ickekn>.

Regionální AKS je ekonomické řešení, kdy funguje jeden systém pro celý region a je spravován pověřenou knihovnou. Pověřená knihovna jako jeho provozovatel a správce zaručuje kvalitu a rychlost vkládaných záznamů. AKS zjednodušují revize fondů či export záznamů při půjčování souborů z výměnných fondů (VF). Další problémy v této oblasti souvisejí s výskytem více dodavatelů AKS v jednom regionu. To může komplikovat poskytování servisu v rámci této služby a také zvyšovat náklady s ním spojenými.

Servisní služby jsou nejvíce poskytovány obecním (neprofesionálním) knihovnám a malým knihovnám s jedním profesionálním pracovníkem. Význam této služby stále roste. Některé kraje řeší servis i dodavatelskou cestou a financují ji z prostředků RF. Obce často nechťejí nebo nemohou financovat či realizovat nezbytnou údržbu a aktualizace, to pak negativně ovlivňuje nebo zcela znemožňuje technologie v knihovnách využívat. Některé méně náročné práce provádějí sami metodici přímo na místě.

→ Knihovny, které využívají službu AKS –% ze všech obsluhovaných r. 2023/2024

Kraj	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	73 %	80 %
Středočeský	28 %	31 %
Jihočeský	43 %	49 %
Plzeňský	4 %	6 %
Karlovarský	71 %	70 %
Ústecký	29 %	27 %
Liberecký	45 %	49 %
Královéhradecký	26 %	28 %
Pardubický	59 %	61 %
Vysočina	69 %	70 %
Jihomoravský	66 %	68 %
Olomoucký	40 %	33 %
Zlínský	39 %	67 %
Moravskoslezský	54 %	51 %
Celkem	43 %	46 %

Tabulka 51

59 Dostupné z: <https://prirucky.ipk.nkp.cz/rizeni/start>
60 Dostupné z: <https://prirucky.ipk.nkp.cz/personalistika/start>
61 Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Record/kmol.1512241?sid=7260757>
62 Dostupné z: <http://mcvrk.mzk.cz/databaze-staveb>
63 Dostupné z: <https://svkkl.cz/ctenar>

→ Počet knihoven, pro které PK zajišťují podporu AKS r. 2023, 2024

Kraj	r. 2023	r. 2024
Hl. m. Praha	32	32
Středočeský	237	242
Jihočeský	263	283
Plzeňský	26	27
Karlovarský	83	82
Ústecký	117	87
Liberecký	99	100
Královéhradecký	118	104
Pardubický	238	255
Vysočina	419	419
Jihomoravský	461	466
Olomoucký	142	157
Zlínský	246	256
Moravskoslezský	204	194
Celkem	2 685	2 704

Tabulka 52

Nejvyšší počty obsluhovaných knihoven, využívajících AKS, jsou v krajích Vysočina, Jihomoravském, Jihočeském, v Hlavním městě Praze, v Pardubickém kraji a v kraji Zlínském. Naopak velmi nízké počty jsou v Plzeňském, ve Středočeském a v Královéhradeckém kraji.

5.7 Doporučené dokumenty pro další studium Knihovnický institut ve spolupráci s Ministerstvem kultury a Moravskou zemskou knihovnou v Brně průběžně vydává další dokumenty a metodiky, které mohou sloužit k dalšímu studiu, k rozšíření metodické činnosti, případně k další inspiraci.

- **Jak řídit knihovnu** – Příručka pro začínající vedoucí/ředitele knihoven⁵⁹
- **Personalistika v knihovnách** – Příručka pro personální práci⁶⁰
- **20. výročí knihovního zákona** – Sborník vydaný k příležitosti 20. výročí vydání Knihovního zákona⁶¹
- **Databáze novostaveb a rekonstrukcí knihoven v ČR**⁶²

Dalšími dokumenty vhodnými k pravidelnému studiu jsou celostátní odborná periodika:

- Čtenář – měsíčník pro knihovny⁶³
- **Knihovna: knihovnická revue** – přináší studie

- z oboru knihovnictví, informuje o projektech knihoven
- **Duha** – informace o knihách a knihovnách⁶⁴
 - **Regionální knihovnické časopisy** (např. Knihovnický zpravodaj Vysočina, Krok, U nás, Sova, SvětLIK, Okko a další).

Vydaná nebo aktualizovaná doporučení Ministerstva kultury⁶⁵:

- Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi na území České republiky (2017)
- Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky (aktualizován 2023)
- Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky (aktualizován 2019)
- Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven (Metodika Ministerstva kultury č. 209 ze dne 24. 9. 2020)
- Služby knihoven knihovnám. Krajské programy regionálních funkcí na podporu knihoven (aktualizován 2020)
- Standard pro dobrou knihovnu, 4. přepracované vydání (2020)
- Standard pro postupy rekonstrukce knihoven (2021)

6 Celkové hodnocení

Výkon regionálních funkcí knihoven má za sebou více než dvacetiletou tradici. Je pozitivně přijímán zřizovatel/provozovatel knihoven. Setkávání ředitelů a metodiků knihoven se zástupci obcí je pozitivním prvkem v rozvoji regionálních funkcí. Na mnoha místech došlo ke zvýšení kvality knihovnických služeb i prostorového vybavení knihoven.

Díky nastaveným tokům financí i metodické pomoci se knihovny ve všech místech České republiky mohou dále rozvíjet, zvyšovat kvalitu nejen svých služeb, ale také odbornost jednotlivých pracovníků, a to i v těch nejmenších knihovnách. Knihovny již tradičně podporují dobré vztahy, komunikaci, rozvoj gramotnosti a prestiž četby.

Zárukou přímé spolupráce a pomoci jsou krajské i pověřené knihovny. Jim a jejich spolupracovníkům patří

64 Dostupné z: <https://duha.mzk.cz/>
65 Všechna doporučení dostupná z: https://ipk.nkp.cz/legislativa/normy-standardy-doporuceni/02_Normy-standardy-doporuceni.htm#Doporu%C4%8Den%C3%AD-Ministerstva-kultury

poděkování za jejich nelehkou práci. Díky jejich odbornému, osobnímu a lidskému přístupu se knihovny stávají nepostradatelnými organizacemi v místě svého působení.

7 Statistický výkaz o výkonu RF v rámci České republiky

7.1 Věcné plnění výkonu RF

Statistický výkaz výkonu regionálních funkcí	Rok 2024
Počet pověřených knihoven (včetně KK s funkcí PK)	95
Počet pracovníků zajišťujících regionální funkce	228,43
Počet obsluhovaných knihoven	5 852
Poradenská a konzultační činnost	
počet obslužených knihoven	5 844
počet poskytnutých konzultací	21 593
počet metodických návštěv	9 274
Statistika knihovnických činností - Kult(MK) 12 - 01	
počet obslužených knihoven	5 684
počet zpracovaných statistických výkazů	5 760
Vzdělávání knihovníků, semináře	
počet obslužených knihoven	3 680
počet všech vzdělávacích akcí	1 572
z toho: počet akcí v rámci výkonu RF	686
z toho: počet akcí realizovaných online	72
z toho: počet akcí na podporu vzdělávacích, kult. a komunitních aktivit	222
počet všech účastníků	15 603
z toho: počet účastníků akcí v rámci RF	8 458
z toho: počet účastníků online akcí	1 342
z toho: počet účastníků akcí na podporu vzděl., kult. a komunitních aktivit	2 596
počet všech vyučovacích hodin	9 530
z toho: počet vyučovacích hodin v rámci RF	2 452
z toho: počet vyuč. hodin na podporu vzdělávacích, kult. a komunitních aktivit	838
Porady	
počet obslužených knihoven	2 039
počet akcí	321
počet účastníků	4 073
Praktická podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit	
počet obslužených knihoven	445
počet akcí, zásahů	713
Pomoc při revizi a aktualizaci KF	
počet obslužených knihoven	1 149
z toho: počet revidovaných knihoven	666
počet revidovaných knihovnických jednotek	1 999 054
počet aktualizovaných knihovnických jednotek	1 148 710
Nákup KF z prostředků provozovatelů (obcí) do vlastních KF	

počet obslužených knihoven	810
počet nakoupených knihovních jednotek	64 470
Zpracování KF z prostředků provozovatelů (obcí) vlastních KF	
počet obslužených knihoven	1 414
počet zpracovaných knihovních jednotek	130 780
Výměnný fond (v knihovních jednotkách)	
stav výměnného fondu k 31. 12. daného roku	3 870 883
roční přírůstek výměnného fondu	188 414
roční úbytek výměnného fondu	183 324
z ř. 45 zakoupeno z finančních prostředků kraje na regionální funkce	160 745
z ř. 45 zakoupeno z finančních prostředků obce	21 978
z ř. 45 zakoupeno z finančních prostředků dalších zdrojů, příp. dary	3 680
Cirkulace VF	
počet obslužených knihoven	5 044
počet expedovaných souborů	19 910
počet svazků v souborech	1 186 372
Servis automatizovaného knihovního systému (AKS)	
počet knihoven, pro které pověřená knihovna zajišťuje podporu AKS	2 704
počet akcí, zásahů	3 759
Doprava v rámci výkonu RF	
počet obslužených knihoven	4 945
počet ujetých km	285 475

7.2 Finanční plnění výkonu RF z dotace na výkon RF

Statistický výkaz výkonu regionálních funkcí	Rok 2024
Počet PK (včetně KK s funkcí PK)	95
Spotřeba materiálu (číslo účtu 501)	45 406 446,05
z toho: nákup knihovního fondu	42 848 400,02
Spotřeba energie (číslo účtu 502)	2 472 877,06
Opravy a udržování (číslo účtu 511)	295 003,26
Cestovné (číslo účtu 512)	1 051 318,39
Ostatní služby (číslo účtu 518)	12 032 911,94
z toho: doprava	912 124,99
z toho: servis AKS	1 842 755,37
z toho: nákup licence na el. zdroje	226 199,61
z toho: nákup knihovnických služeb	5 796 396,25
Mzdové náklady (číslo účtu 521)	91 690 115,29
z toho: platy zaměstnanců	89 019 421,29
z toho: ostatní osobní náklady	2 053 399,00
Zákonné sociální pojištění (číslo účtu 524)	29 486 854,28
Sociální náklady (zákonné a jiné s.n.) (číslo účtu 527 a 528)	2 659 386,19
Jiné ostatní náklady (číslo účtu 549)	136 880,00
Ostatní provozní náklady (neuvedeny v ř. 64, 66 - 69, 74, 77 - 79)	1 641 461,32
Provozní náklady celkem (součet ř. 64, 66 - 69, 74, 77 - 80)	181 637 065,34
Investiční náklady	930 003,85

Náklady celkem (z krajské dotace) (součet ř. 81 a 82)	187 840 069,19
	0,00
Přidělená dotace (krajská)	188 027 868,31
Vráceno	214 485,55

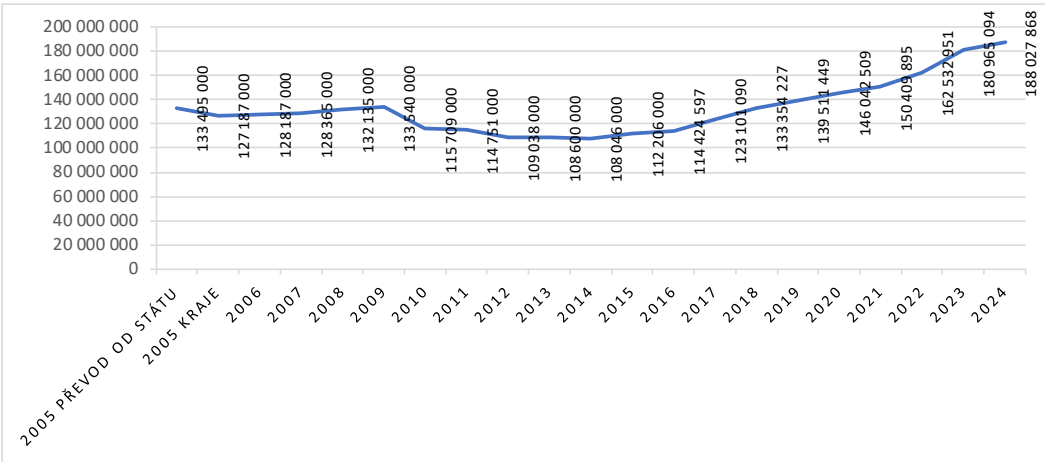
7.3 Financování RF z jiných zdrojů (vlastní prostředky knihovny, obce, další zdroje a sponzorské dary)

Spotřeba materiálu (číslo účtu 501)	3 285 215,91
z toho: na nákup knihovního fondu*	2 932 672,45
Mzdové náklady (číslo účtu 521)	4 605 357,94
z toho: platy zaměstnanců	4 329 374,94
z toho: ostatní osobní náklady	346 565,00
Zákonné sociální a zdravotní pojištění (číslo účtu 524)	1 921 115,23
Ostatní provozní náklady (neuvedené v ř. 94, 96, 99)	723 522,36
Provozní náklady celkem (součet ř. 94, 96,99,100)	10 531 278,25
Investiční náklady	
Náklady celkem (součet ř. 101 + 102)	10 668 548,49
Finanční prostředky obcí na fond knihoven a jeho zpracování**	15 727 077,08
na nákup (stálého) knihovního fondu pro knihovny (z prostředků obcí)	14 218 998,21
na zpracování (stálého) knihovního fondu pro knihovny (z prostředků obcí)	1 674 073,14
Další finanční podpora knihoven z krajského rozpočtu (mimo RF)	
Celkové částky, které knihovny získaly v daném roce	5 682 150,35
z krajských grantových programů určených nejen knihovnám	1 437 393,35
z krajských grantových programů určených výhradně knihovnám	4 244 757,00
Podíl obcí na nákupu výměnného fondu	
počet obcí přispívajících na nákup výměnného fondu	858
částka poskytnutá na výměnný fond (za přispívající obce celkem)	4 854 043,23

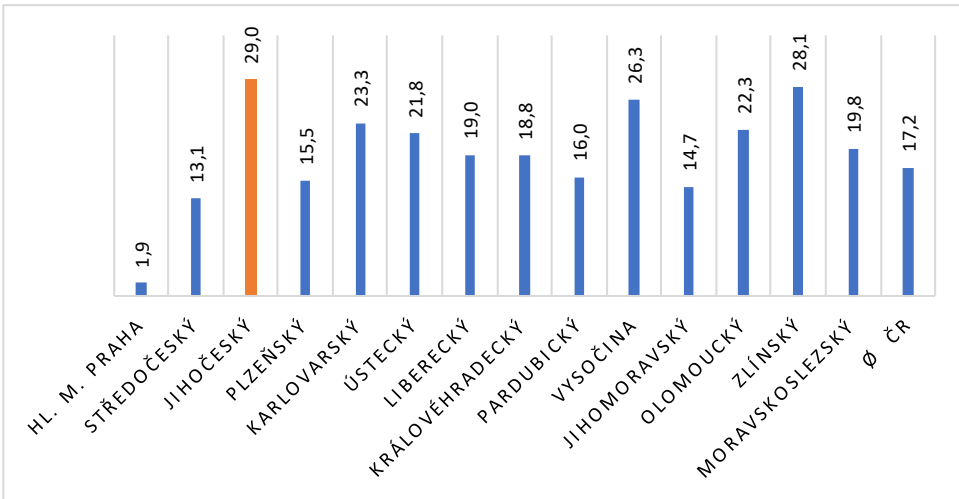
8 Grafy

8.1 Financování regionálních funkcí

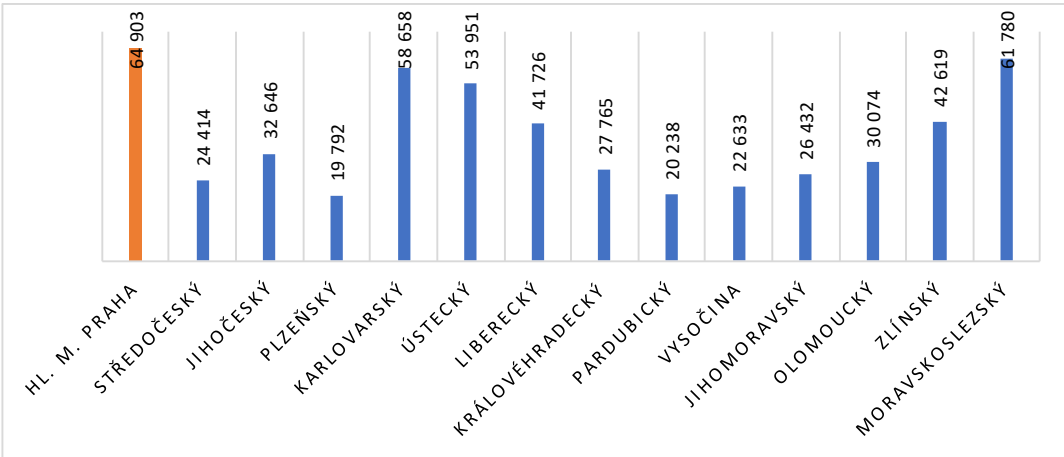
Vývoj financování RF z krajských dotací r. 2005–2024

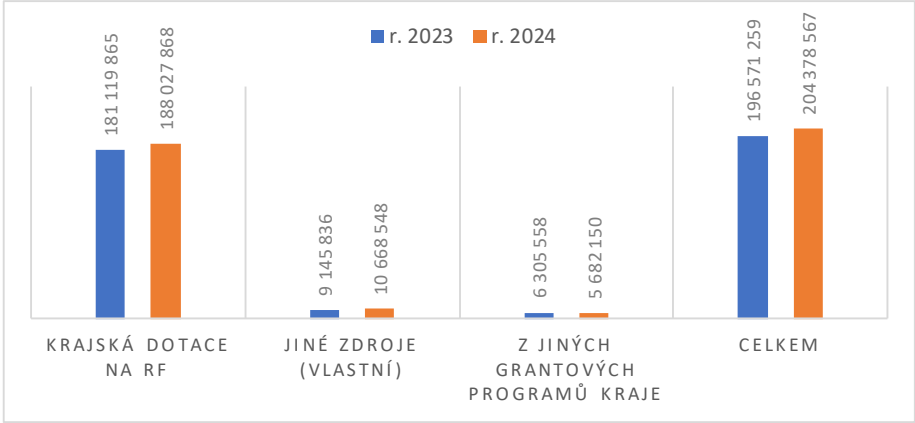
Financování RF z krajských dotací v přepočtu na jednoho obyvatele r. 2024

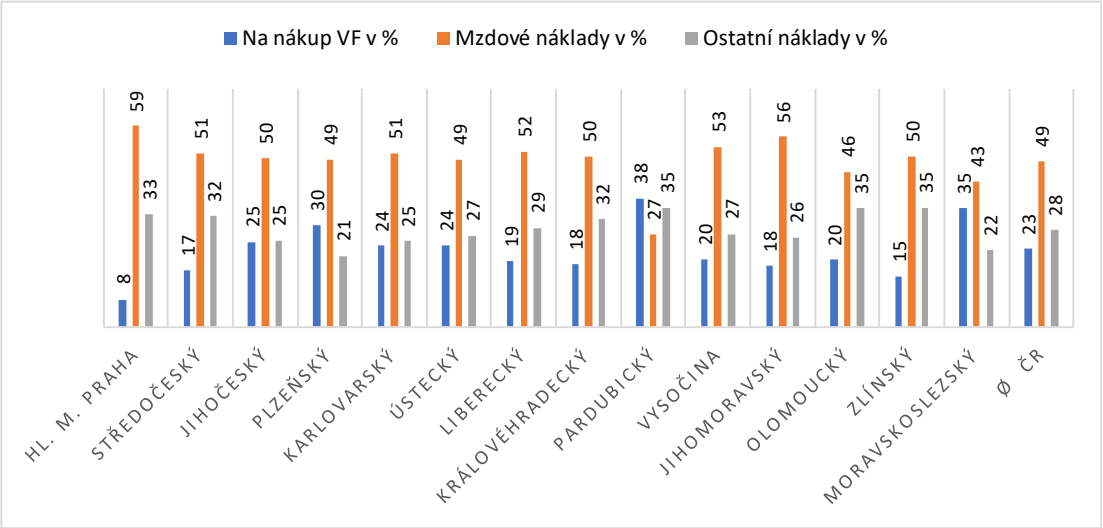
Financování RF z krajských dotací v přepočtu na obsluhovanou knihovnu r. 2024

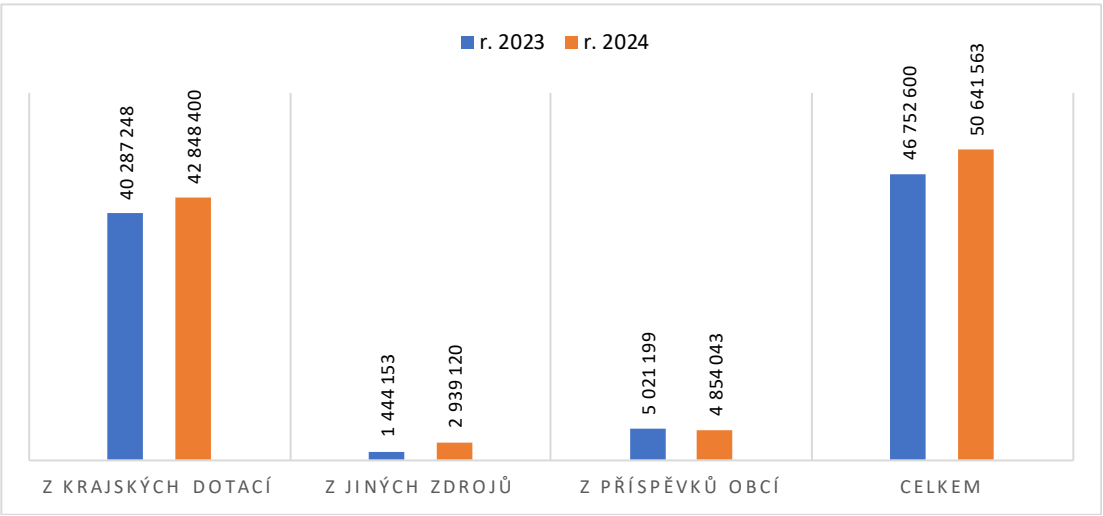
Celková finanční dotace krajů na výkon RF r. 2023, 2024

Struktura celkových nákladů krajské dotace na RF v % r. 2024

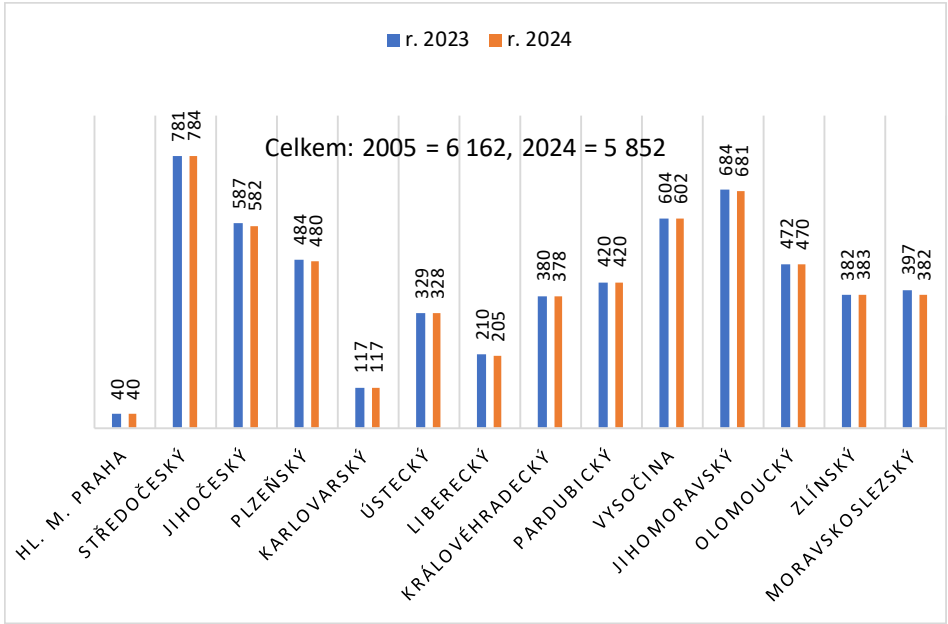

Financování výměnného fondu z hlediska zdrojů r.2023/2024

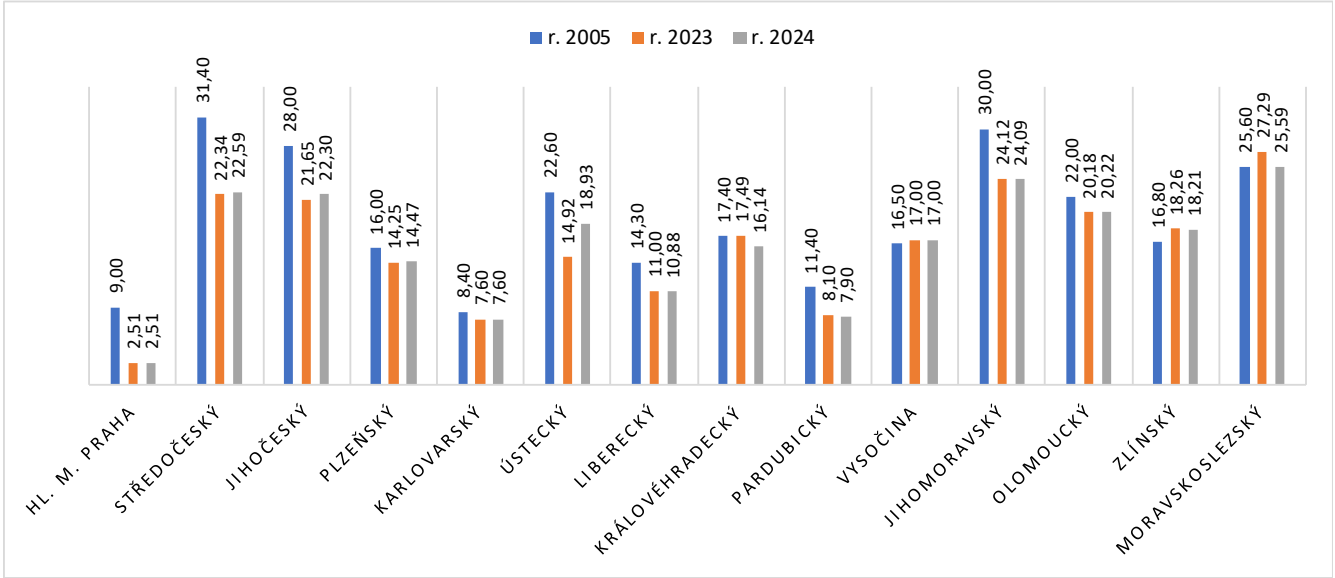

8.2 Podmínky fungování regionálních funkcí

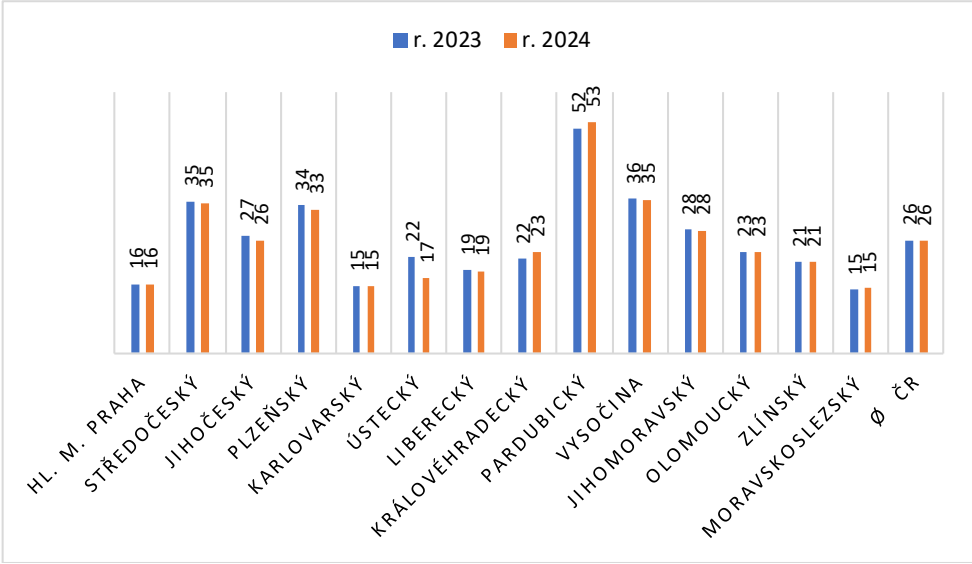
Obsluhované knihovny r. 2023/2024

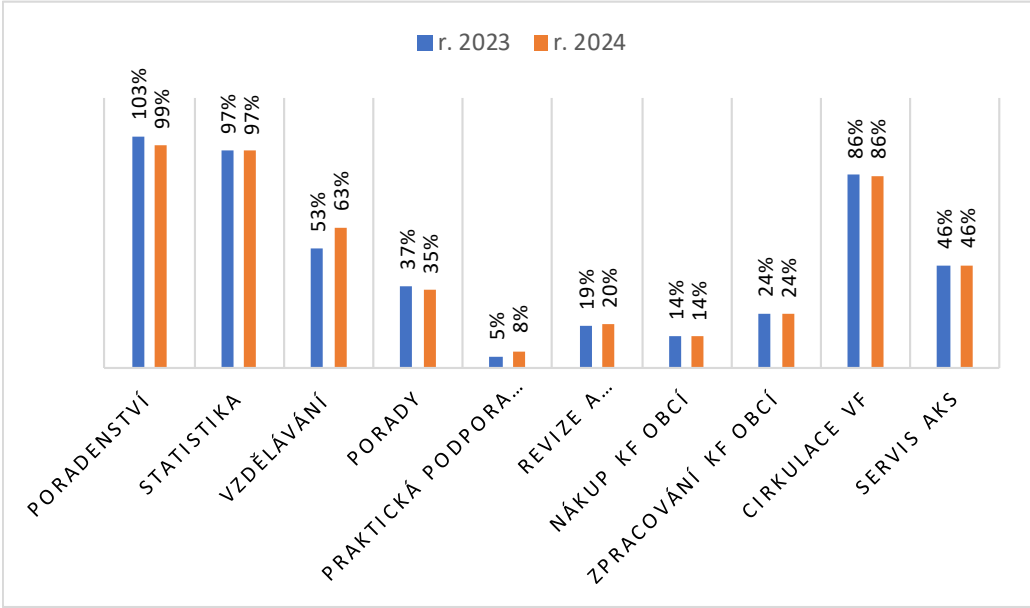
Přehled pracovních úvazků v krajích r. 2023/2024

Počet knihoven na 1 metodika r. 2023, 2024

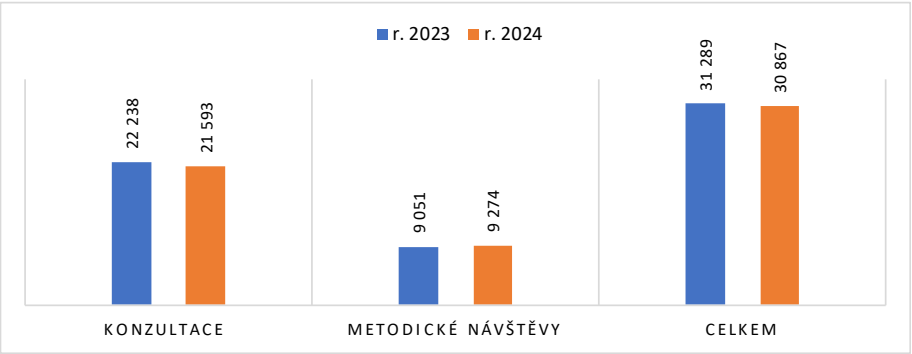

Využívání jednotlivých služeb v % r. 2023/2024

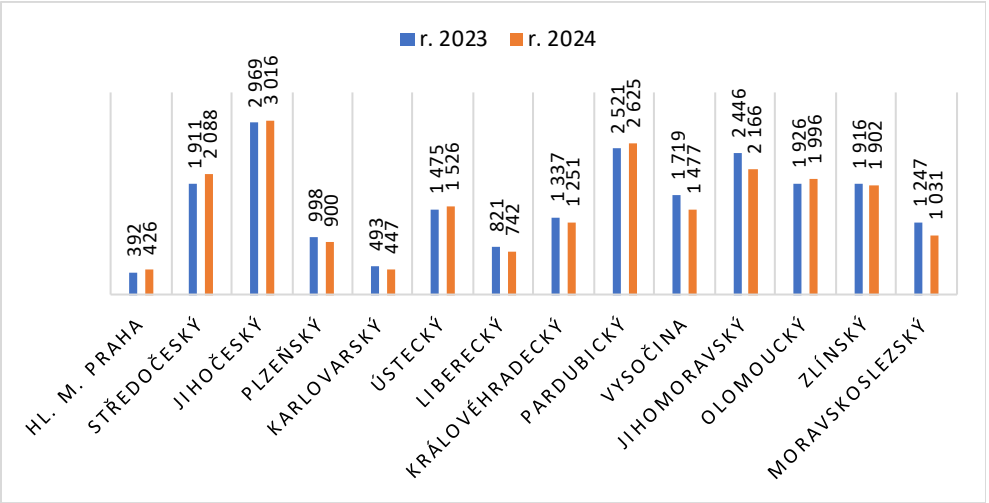

8.3 Poradenská a konzultační činnost

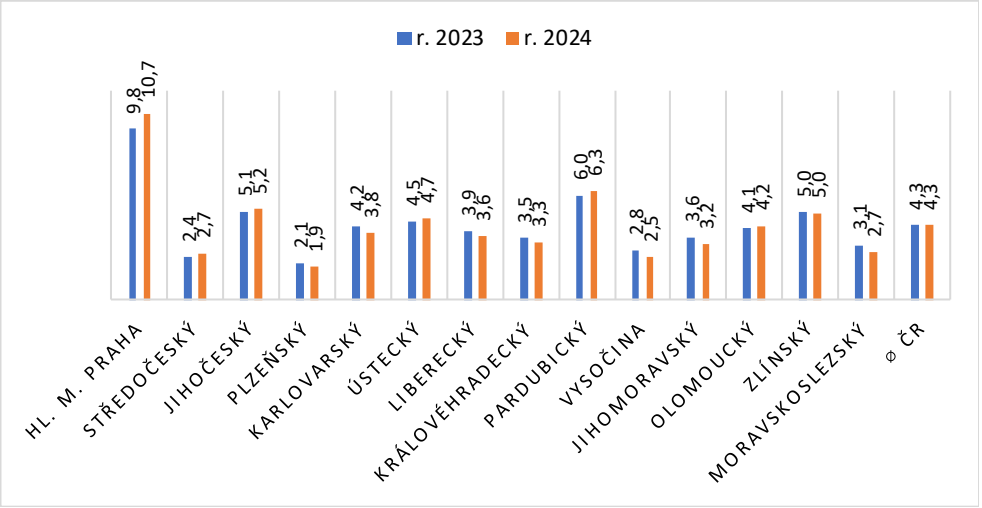
Konzultace a metodické návštěvy r. 2023/2024

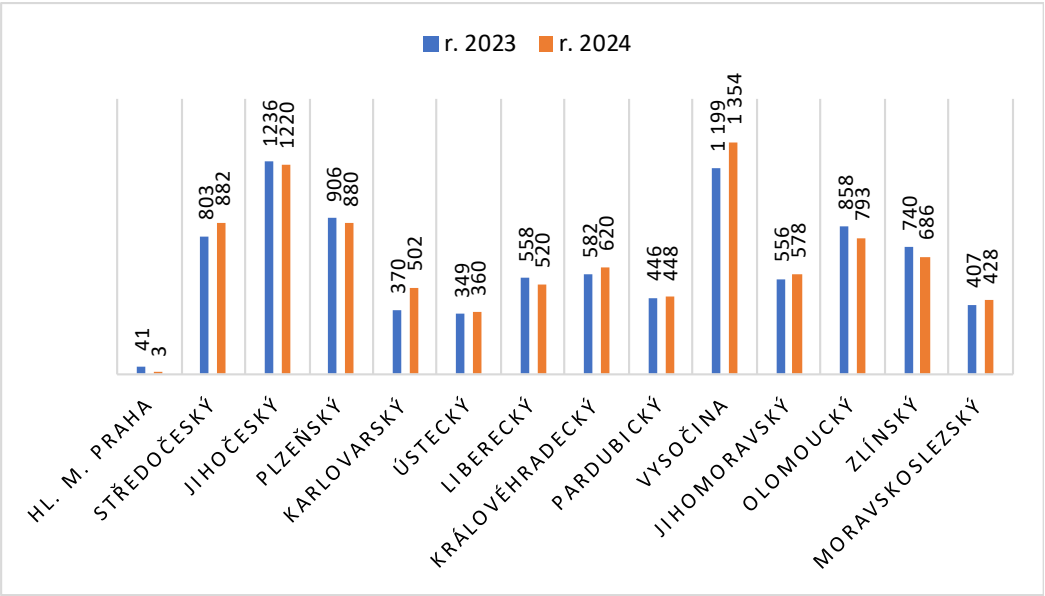
Počet konzultací v krajích r. 2023/2024

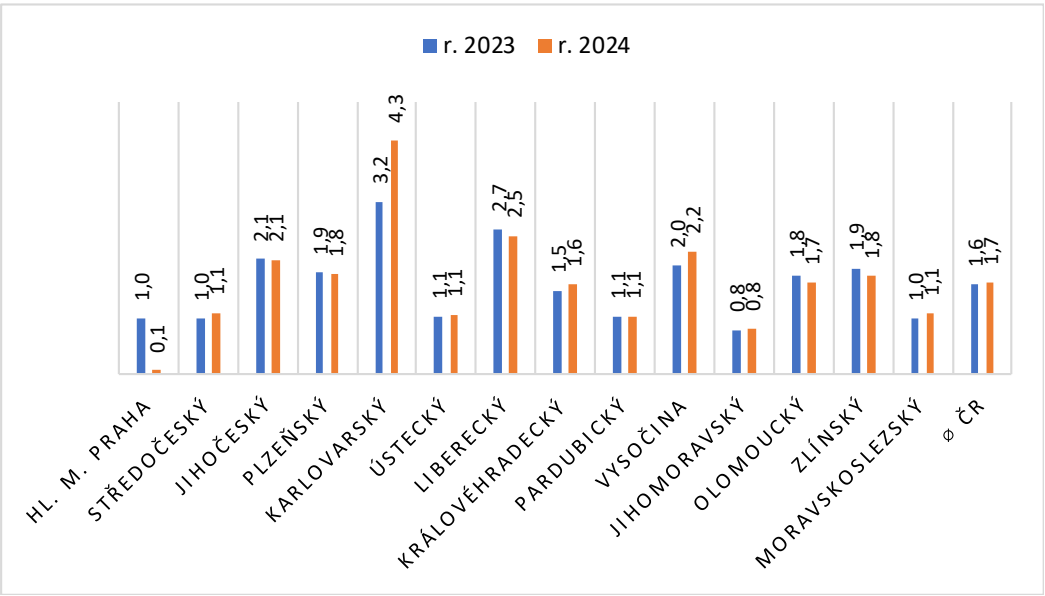
Počet konzultací na 1 obsluhovanou knihovnu r. 2023/2024

Metodické návštěvy v krajích r. 2023/2024

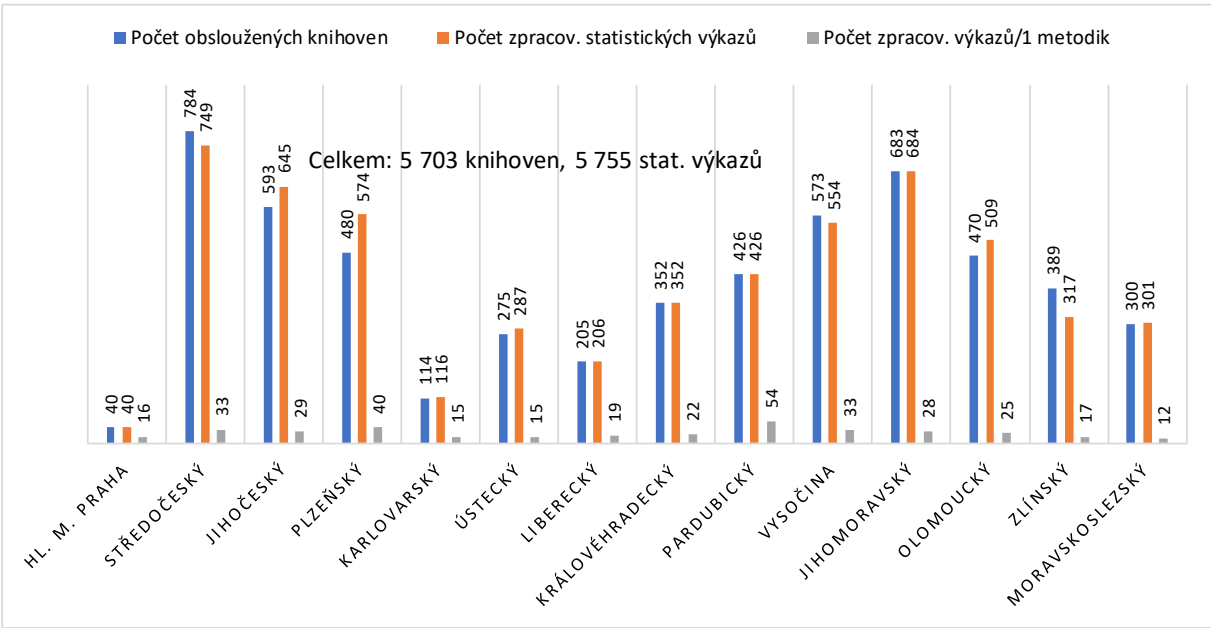

Počet metodických návštěv na 1 obsluhovanou knihovnu r. 2023/2024

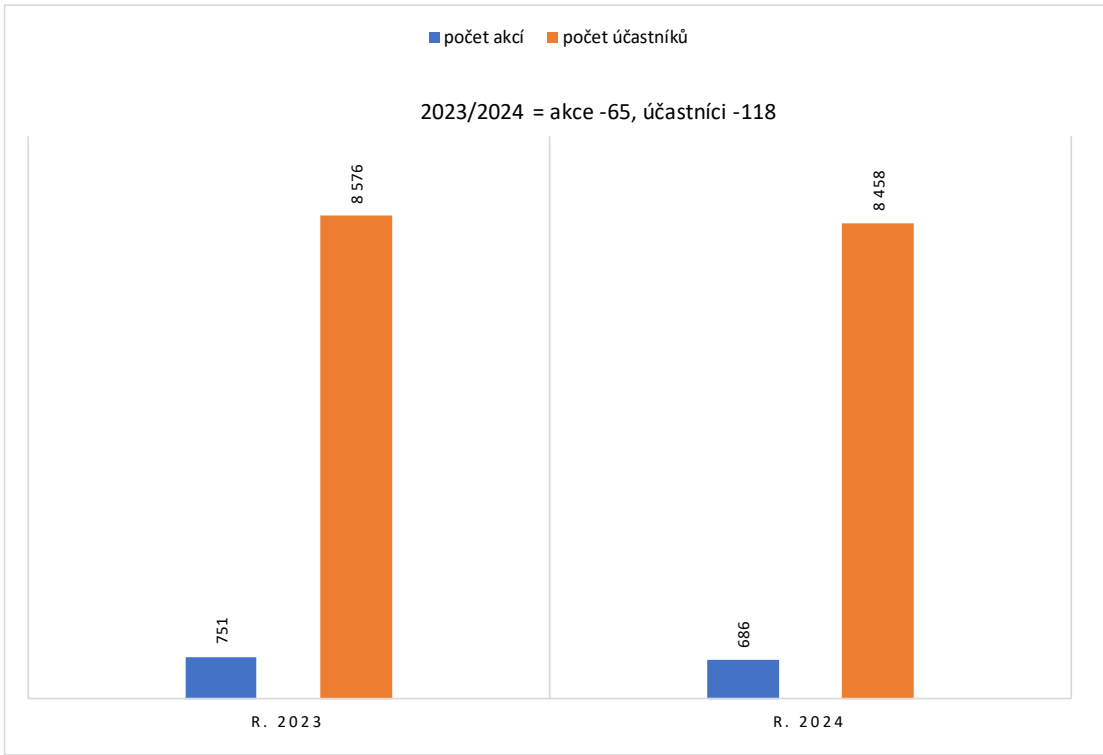
8.4 Statistika knihovnických činností

Sběr statistických údajů r. 2023

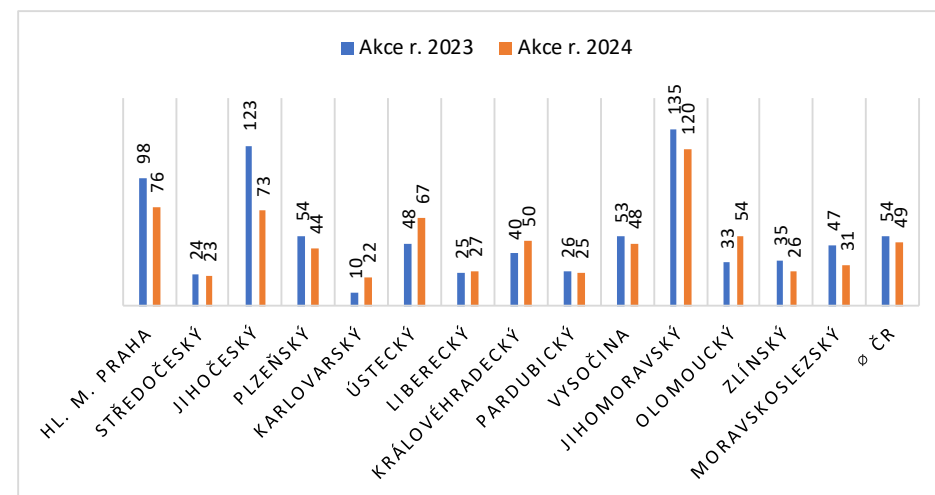

8.5 Vzdělávání, semináře, porady

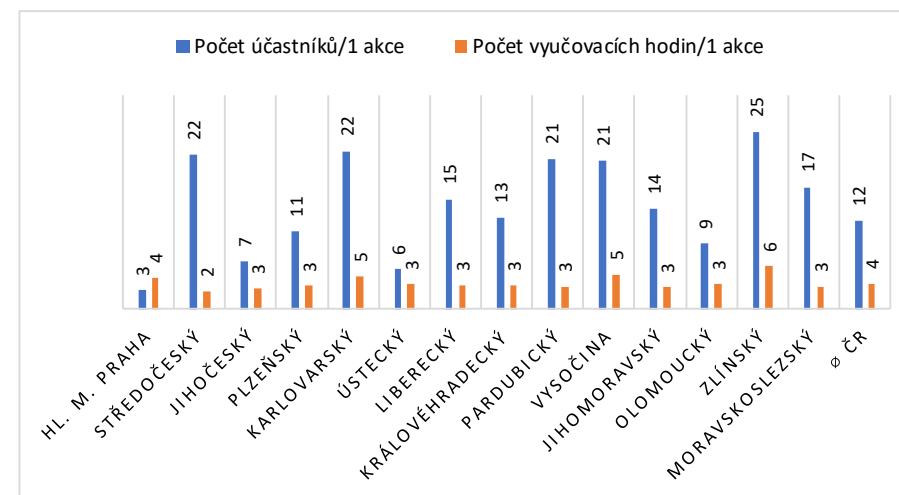
Vzdělávání v rámci RF r. 2023, 2024

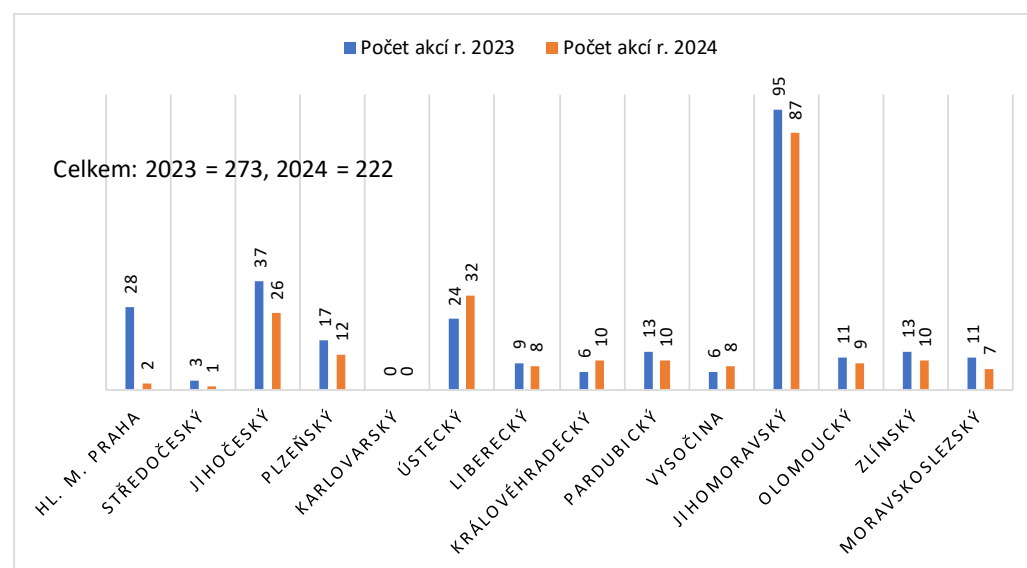
Vzdělávací akce v krajích v rámci RF 2023/2024

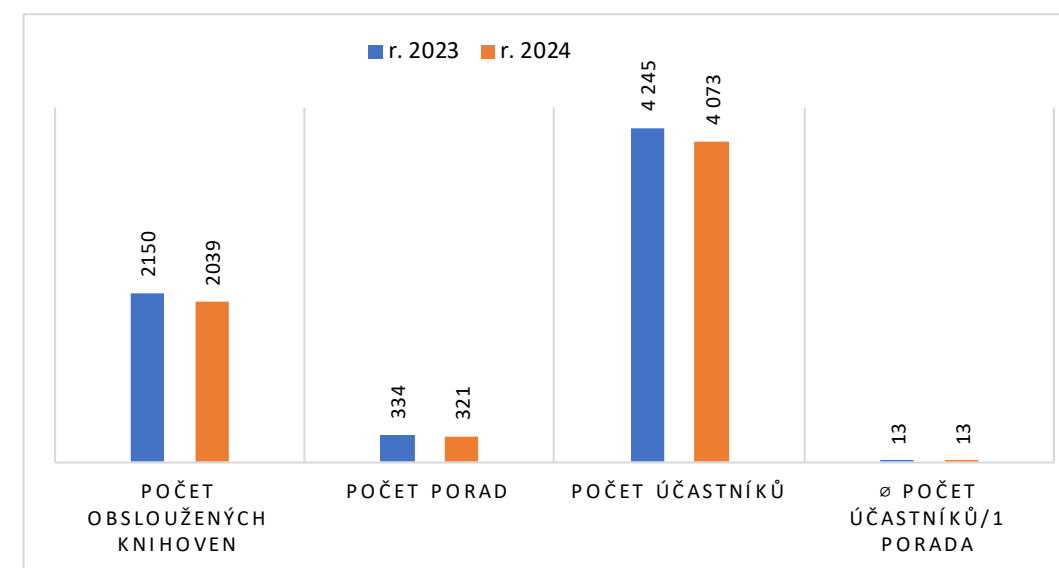
Ukazatelé vzdělávání v krajích v rámci RF r. 2024

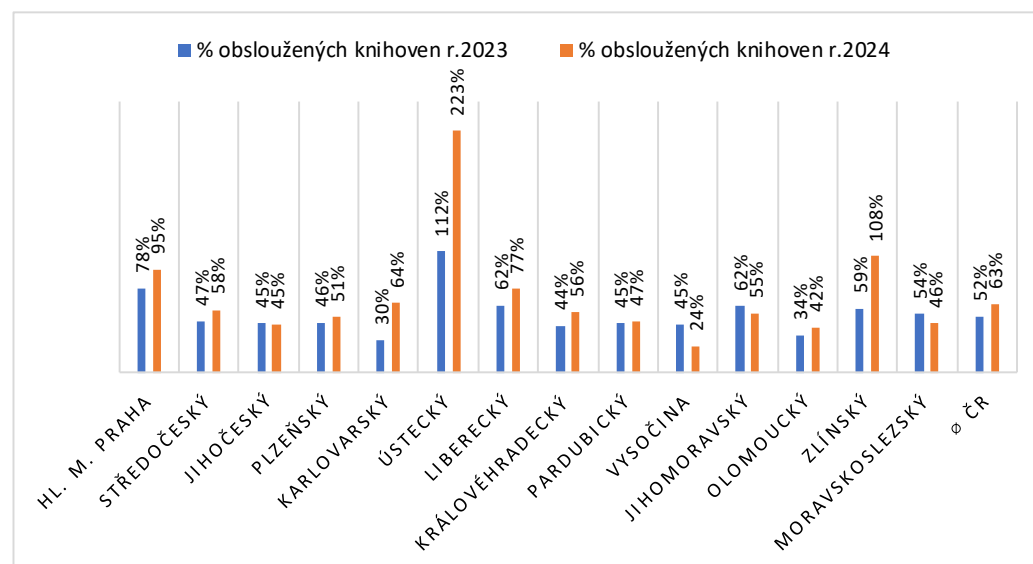
Vzdělávací akce na podporu vzd., kult. a komunitních aktivit v krajích 2023/2024

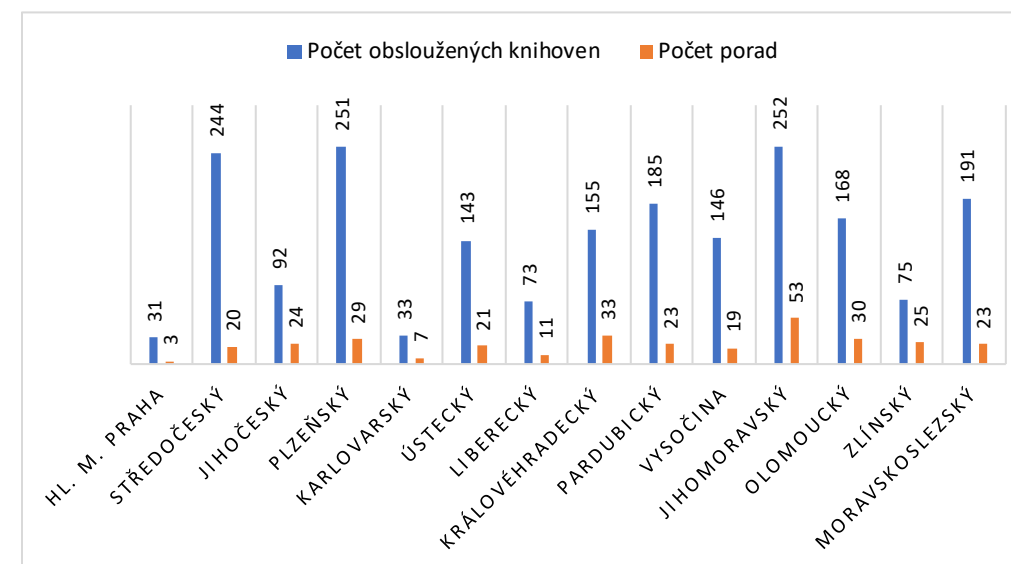
Porady r. 2023/2024

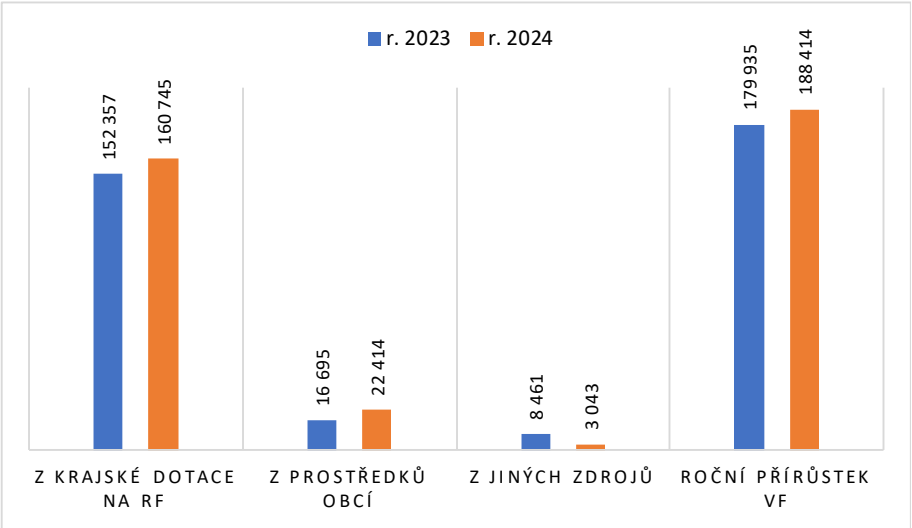
Vzdělávání knihovníků – % obslužených knihoven r. 2023/2024

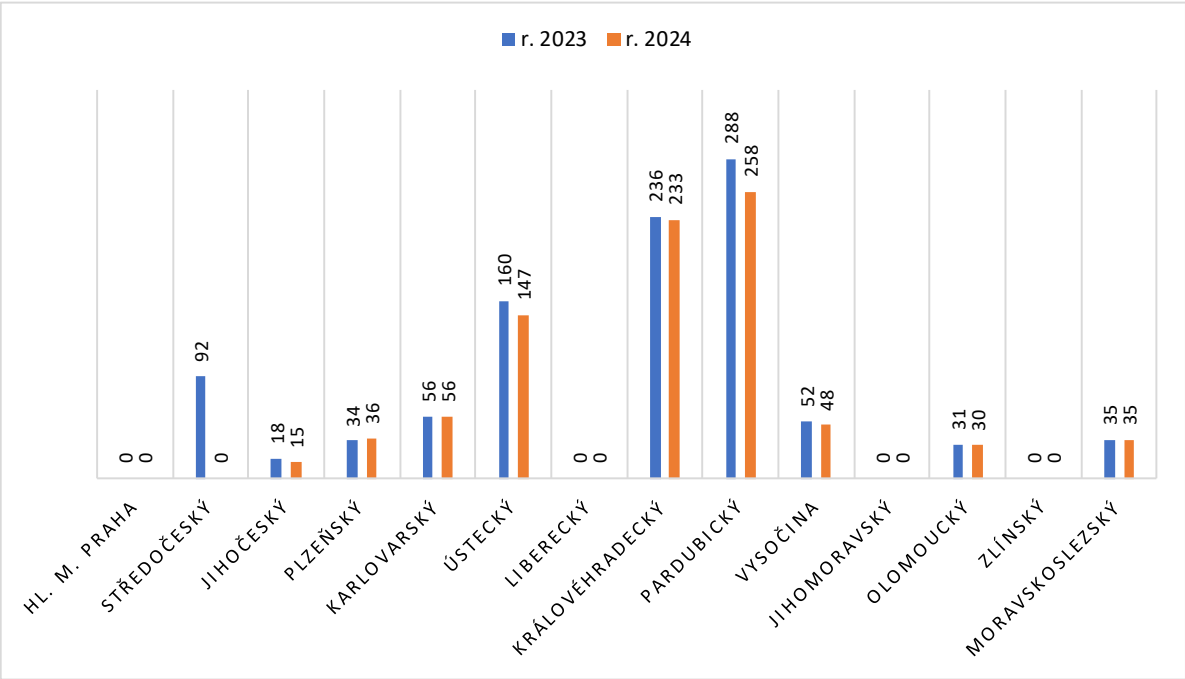
Porady v krajích r. 2024

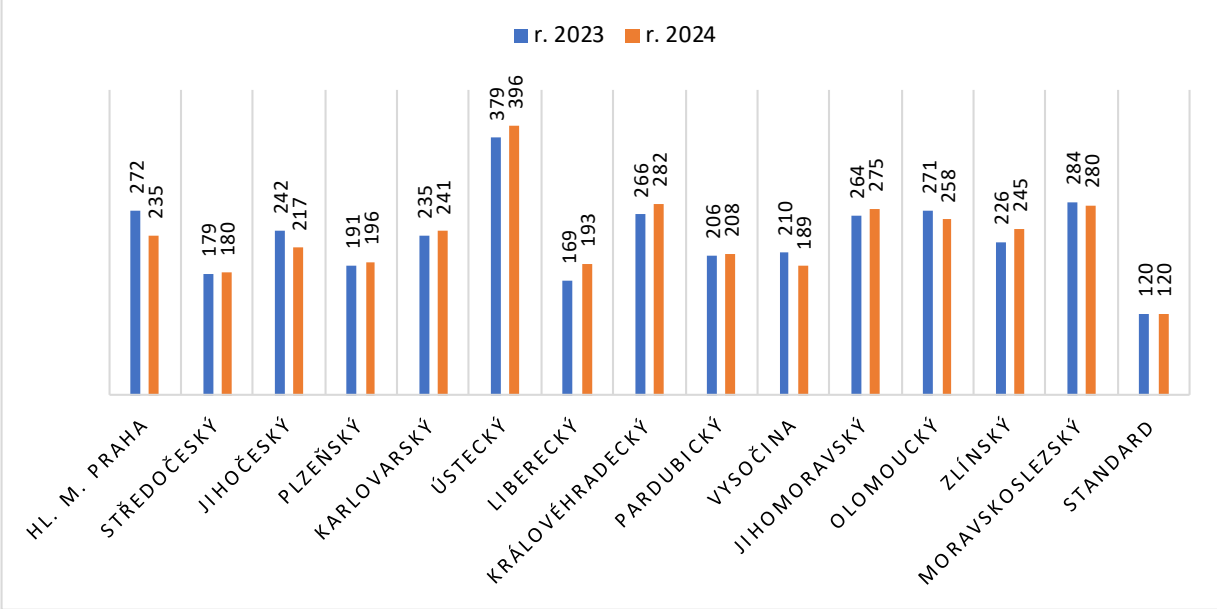
Budování výměnného fondu r. 2023/2024

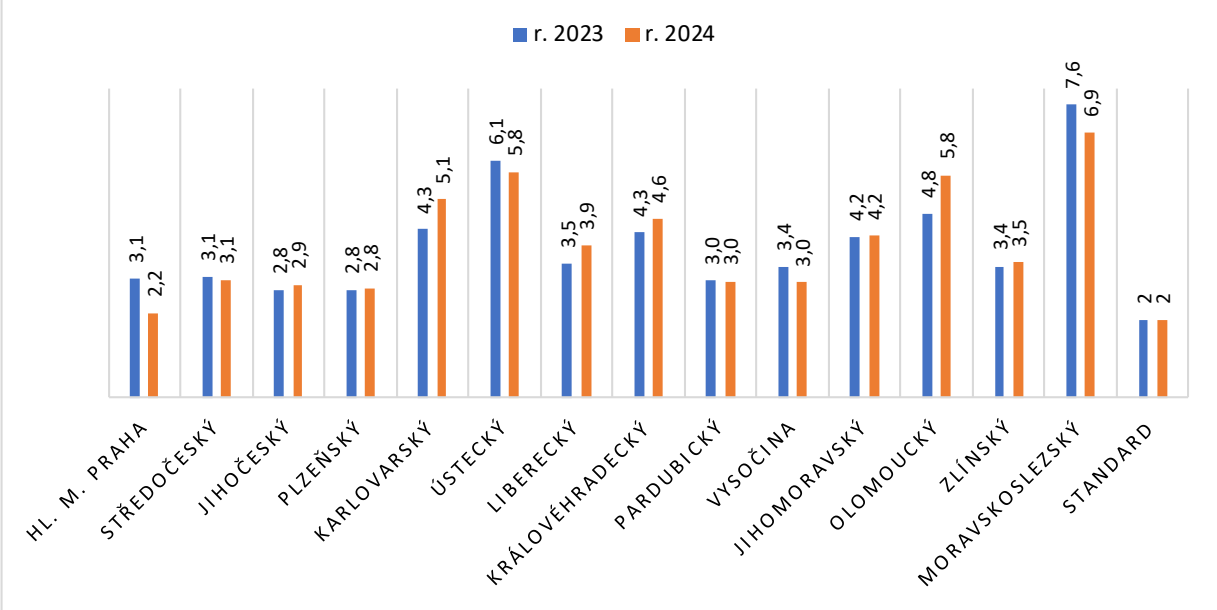
Počet obcí, které přispívají na nákup VF r. 2023/2024

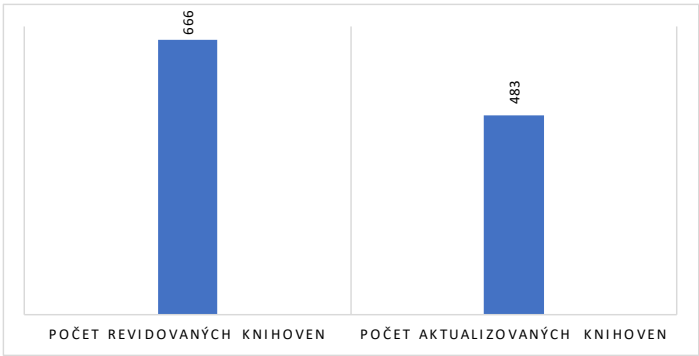
Počet půjčených k. j./1 obslužená knihovna r. 2023/2024

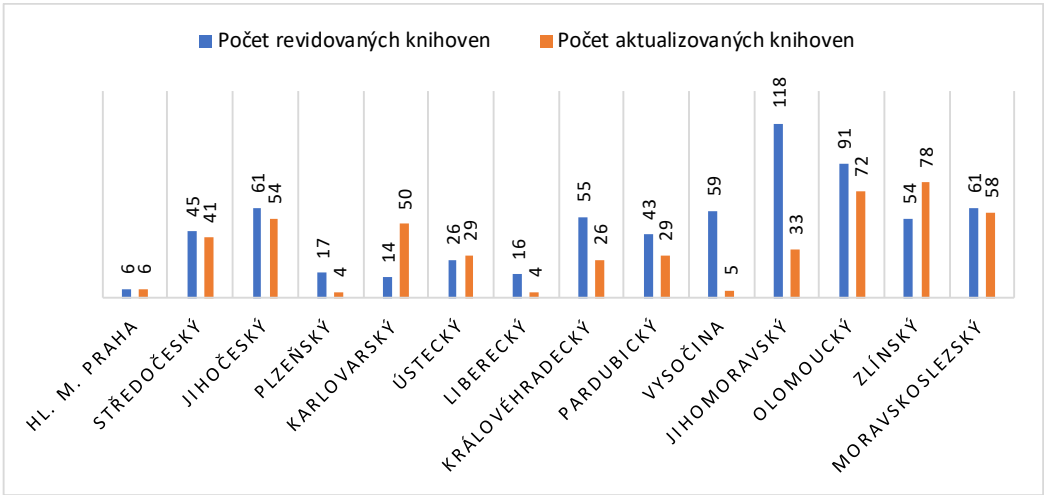
Průměrný počet souborů/obsluž. knihovna r. 2023/2024

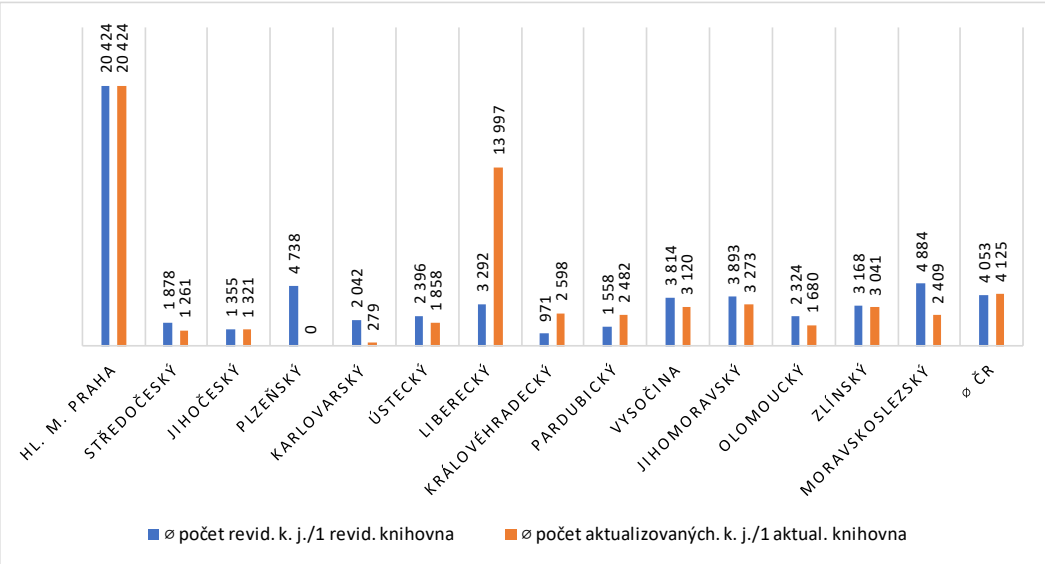
Pomoc při revizi a aktualizaci r.2024

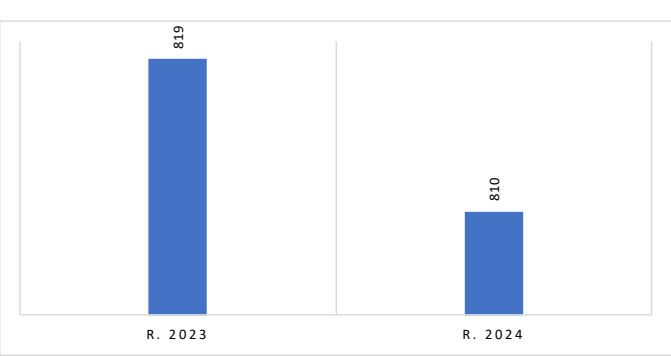
Pomoc při revizi a aktualizaci v krajích v r. 2024

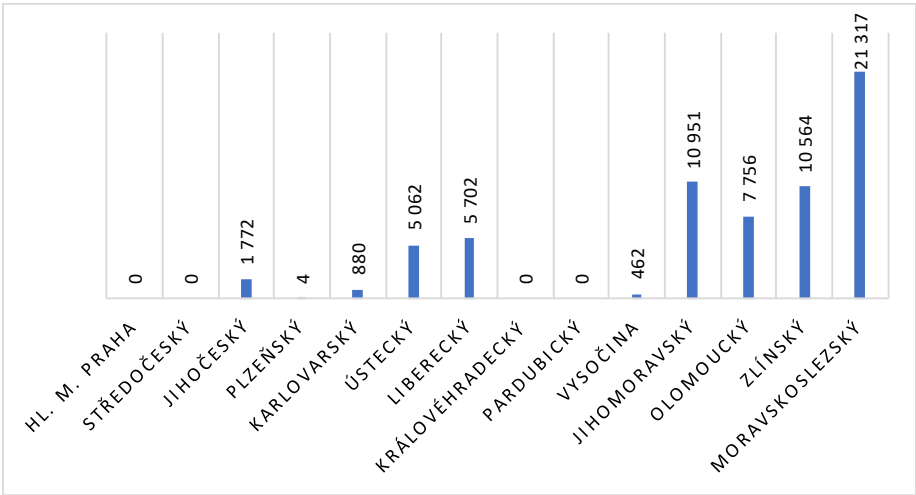
Revize a aktualizace r. 2024

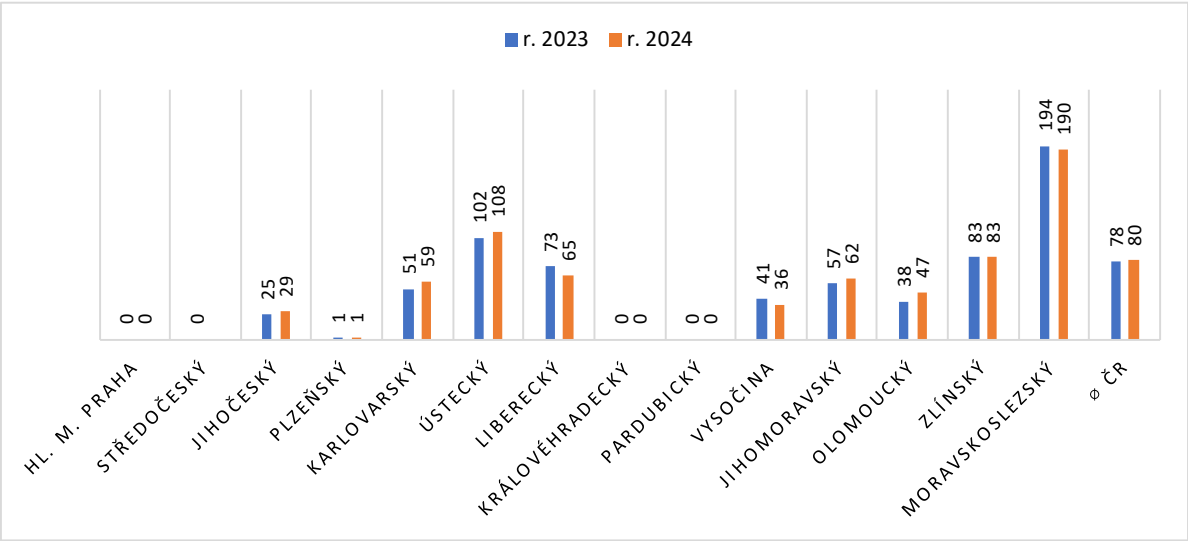
Nákup KF z prostředků obcí do vlastních KF r. 23/2024 (počet obslužených knihoven)

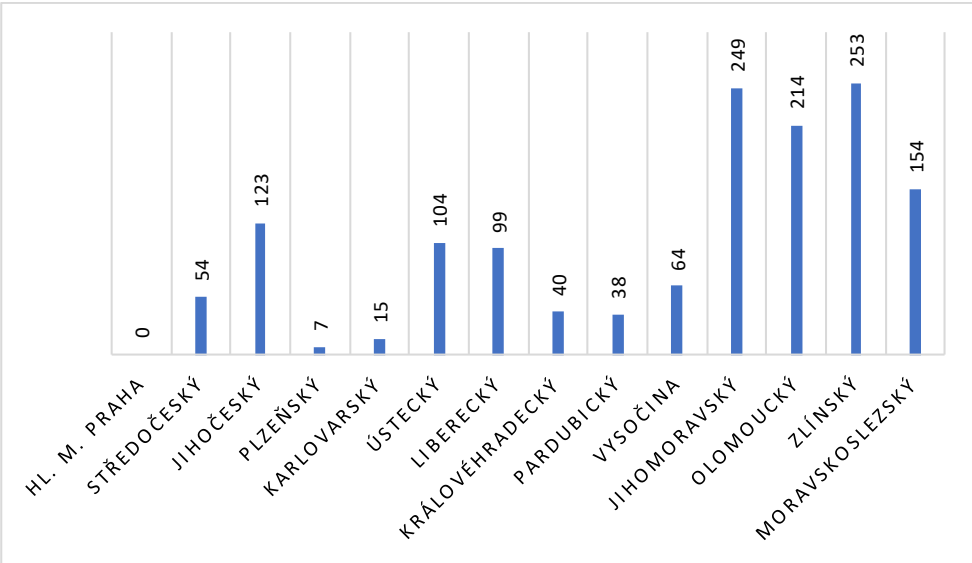
Počet koupených k. j. z prostředků obcí v krajích r. 2024

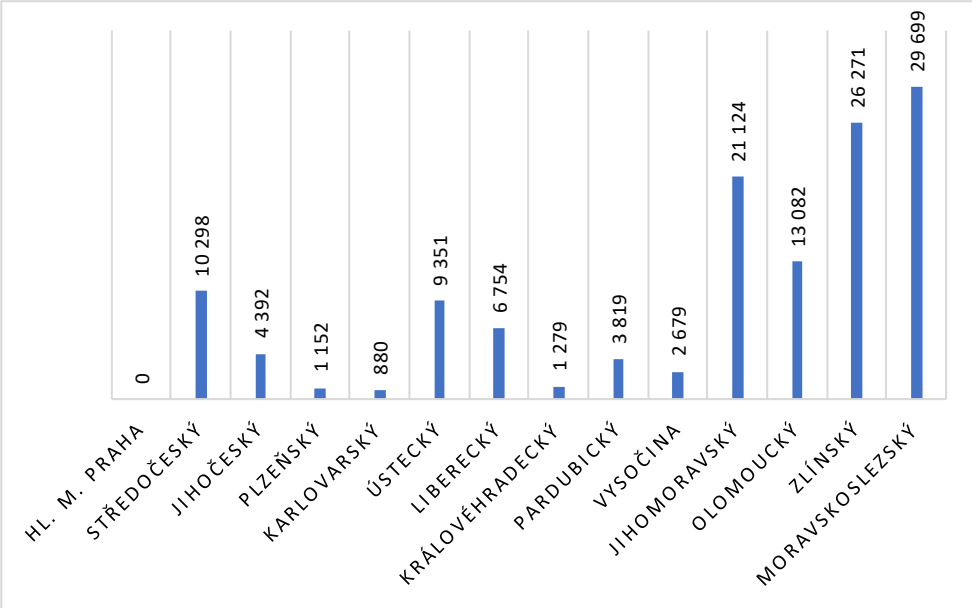
Průměrný počet koupených k. j./1 obsluž. knihovna – r. 2023/2024

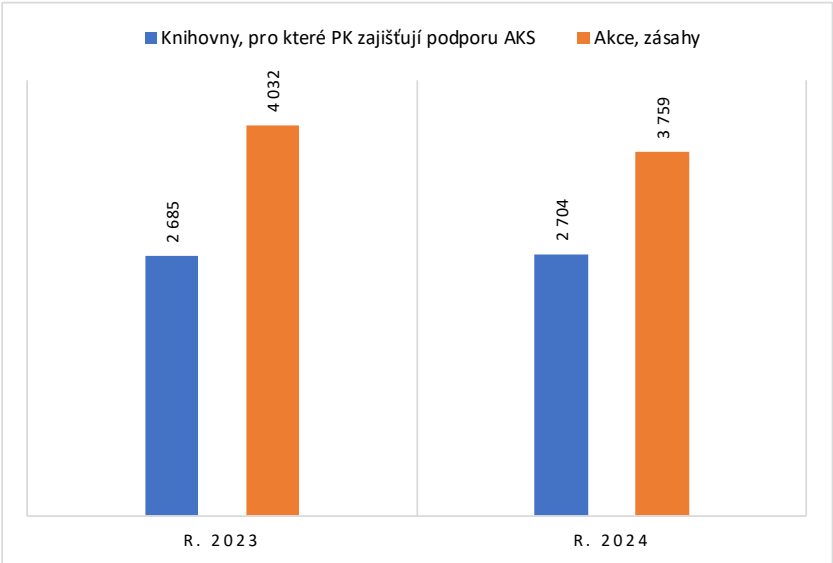
Zpracování KF obcí – počet obslužených knihoven r. 2024

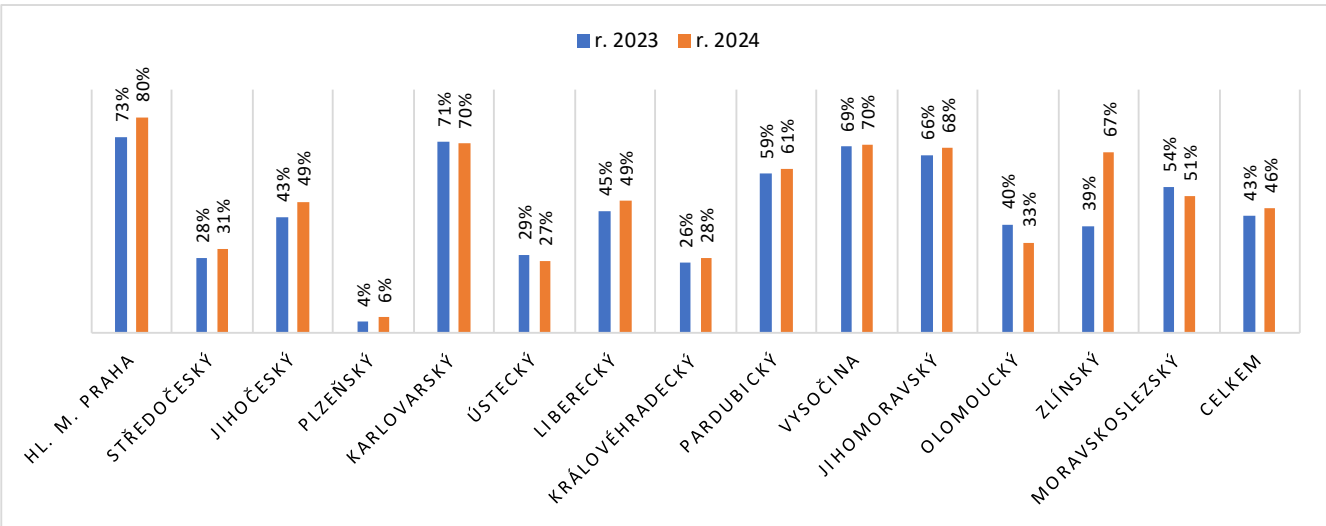
Zpracování KF obcí – Počet zpracovaných k. j. r. 2024

Servis AKS r. 2023/2024

Servis AKS – % knihoven, které službu využívají r. 2023/2024

9 Seznam zkratk

AKS	Automatizovaný knihovní systém
IPK	Informace pro knihovny
KF	Knihovní fond
KI	Knihovnický institut (Národní knihovna České republiky)
k. j.	knihovní jednotka
MK ČR	Ministerstvo kultury České republiky
RAKS	Regionální automatizovaný knihovní systém
RF	Regionální funkce
SDRUK ČR	Sdružení knihoven České republiky
SKIP ČR	Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky
VF	Výměnný fond
VKIS	Veřejné knihovnické a informační služby

Výroční zpráva o plnění regionálních funkcí krajských knihoven na území ČR za rok 2024

Na základě ročních zpráv o výkonu regionálních funkcí v roce 2024 v jednotlivých krajích ČR, poskytnutých krajskými knihovnami
Zpracovala: Lucie Macháčková
Návrh obálky, grafická úprava a sazba: Barbora Bohušová
Vydala Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut

Praha 2025

ISBN 978-80-7050-832-9 (online ; pdf)

